

Taal actief groep 6

taalboek B

Taal actief groep 6

taalboek B

concept

Adri van den Brand
Frans van den Heuvel
John Lommen (Fontys OSO)
Geert Peeters

advies woordenschatlijn

Dirkje van den Nulft
Marianne Verhallen

eindredactie

Michal Janssen
Marijke van Ooijen

auteurs

Wendy Dannenburg
Annemiek de Groot
Cyril Lansink
Dianne Manders
Gijs van Raamsdonk
Liesbeth Rosendaal
Pieter Schouten

Dit ga je leren

thema 5

les

Het voegwoord

2

De tuin was doorweekt,
nadat het lang had geregend.

De persoonsvorm
met je of jij erachter

4

Vind jij die tekening mooi?
Hij vindt je tekening mooi.

Het gezegde

7

Nanouck is
in Groenland geboren.

Het samengestelde
werkwoord

9

opendoen
Ik doe de deur open.

Het woordenboek:
het basiswoord
opzoeken

12

schriften schrift
dorpje dorp
fijne fijn
lachte lachen

Samenwerken

14

Reageer op wat je
buur zegt.

Woordenschat

41 themawoorden

thema 6

les

De afleiding

2

beeld + ig = beeldig

Enkelvoudige zin en
samengestelde zin

4

Ik belde mijn zus.
Ik belde mijn zus en mijn zus
belde daarna mijn broer.

De persoonsvorm in
de tegenwoordige tijd

7

Ik	vind	fluit
Hij	vind + t	fluit

Leestekens: het
aanhalingsteken

9

Het woordenboek:
meer betekenissen

12

De muis speelt met de muis.

Samenwerken

14

Herhaal wat
je buur zei.

Woordenschat

41 themawoorden

thema 7

les

De persoonsvorm
in de verleden tijd

2

Wij **vierden** feest in de garage.

Van een werkwoord
een zelfstandig
naamwoord maken

4

- 1 **zingen** het zingen
- 2 **werken** het werk
- 3 **wandelen** de wandeling

Het persoonlijk
voornaamwoord

7

Hij schrijft **jou** een e-mail.
U schrijft **ons** een e-mail.
Wij schrijven **haar** een e-mail.

Woorden afbreken

9

lees-boek

Het woordenboek:
spreekwoorden
opzoeken

12

Als de kat van huis is,
dansen de muizen op tafel.
➔ opzoekwoord: **kat**

Samenwerken

14

Vraag elkaar om hardop
te denken.

Woordenschat

41 themawoorden

thema 8

les

Het zelfstandig
naamwoord:
alleen enkelvoud of
meervoud

2

De **melk** staat in de koelkast.
De **watten** waren helemaal nat
geworden.

Het bijvoeglijk
naamwoord:
met of zonder -e(n)

4

een rode fiets
een mooi paard
een gouden koets

De plaats van
onderwerp en
persoonsvorm

7

Elke avond/ **kijkt**/ **Janna**/
een uur tv.
Kijkt/ **Janna**/ elke avond/
een uur tv?

Het bijvoeglijk
naamwoord dubbelop
gebruikt

9

de **witte**
sneeuw

Het woordenboek:
andere informatie

12

de tol [m] 1 [-len] speelgoed in
de vorm van een kegeltje
met onderaan
een punt, ...

Samenwerken

14

Werk met elk
groepslid samen.

Woordenschat

41 themawoorden

codenummer 551361
ISBN 978 90 345 8324 6
Eerste druk, tweede oplage

MALMBERG

© Malmberg 's-Hertogenbosch

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471, en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

Inhoud

thema 5

aarde

bladzijde 6

thema 6

lichaamstaal

bladzijde 40

thema 7

boeken

bladzijde 74

thema 8

geld

bladzijde 108

thema 5

week 1

aarde

Costa de

Bas van Lier schrijft boeken voor kinderen. Boeken die iets uitleggen. Bijvoorbeeld over **politiek**, geld, Europa of het milieu. In de boeken van Bas zijn zulke onderwerpen nooit saai. Veel kinderen lezen *Het natuurboek voor kinderen*. Of *Van schrijver tot boekenkast* over het maken van boeken. Voor *Het Zeeboek* kreeg Bas in 2004 een Zilveren Griffel. Bas schreef ook boeken met antwoorden op vragen van kinderen. *Blijven mensen altijd bestaan?* bijvoorbeeld. En *Hoeveel papier gaat er in een boom?*

Echte
Nederlandse
olijfolie

6

Bas van Lier

Krijgen we in Nederland hetzelfde weer als in Spanje?

Nederland met het warme weer van Spanje, dat zou lekker zijn! Dat scheelt een lange autorit in de vakantie. Je kunt dan gewoon in Nederland naar het strand. Naar de Costa del Zandvoort of het Playa de Scheveningen.

Overal zijn terrassen waar je iets kunt drinken. Kinderen kunnen altijd buiten spelen. En op elke straathoek is wel een ijswinkel te vinden. In plaats van appels en peren groeien er sinaasappels en citroenen aan de bomen. En olijven natuurlijk. Daar maken we dan echte Nederlandse olijfolie van.

De kans dat dit allemaal echt zal gebeuren, is gering. Spanje aan de Noordzee, dat duurt nog wel even. Maar het kan in Nederland wel langzaam iets warmer worden. Dat komt door de **opwarming** van de aarde. Daardoor verandert op veel plaatsen in de wereld het **klimaat**. Op sommige plaatsen zal het daardoor veel vaker regenen. Andere gebieden krijgen juist te maken met **periodes** van grote **droogte**. In Nederland krijgen we misschien wel vaker een **hittegolf**. Dan is het minimaal vijf dagen achter elkaar heel warm. Maar er is ook meer kans op overstromingen.

Dat de aarde opwarmt, komt door gassen in de lucht. Die gassen vormen een soort deken rondom de aarde. Ze houden de warmte van de zon vast. Dat is helemaal niet erg. **Integendeel**, die gasdeken zorgt er juist voor dat het op aarde niet te koud wordt. Daardoor kunnen mensen, dieren en planten op aarde overleven. Het probleem is echter dat er steeds meer van die gassen in de lucht komen. Dat komt, doordat we zoveel olie, gas en kolen gebruiken. Van olie maken we benzine om onze auto's op te laten rijden. Met gas verwarmen we onze huizen. Gas en kolen worden ook gebruikt om elektriciteit te maken. Elke dag komen zo heel veel extra gassen in de lucht. De deken wordt dikker en dikker. En dat zorgt voor een stijging van de temperatuur op aarde.

Zandvoort

themawoorden

de natuurramp

Een grote ramp die door de natuur (en dus niet door mensen) ontstaat.

de droogte

Als er lange tijd geen regen valt en planten en dieren sterven.

de energie

Kracht die omgezet kan worden in licht, warmte en beweging. Door de energie van benzine kan bijvoorbeeld een auto rijden.

de fossiele energie

Energie uit bronnen die kunnen opraken, zoals olie en gas.

de duurzame energie

Energie uit bronnen die niet kunnen opraken, zoals wind en water.

de opwarming

Het langzaam warmer worden van iets.

het klimaat

Het weer dat bij een land of gebied hoort.

de periode

Een bepaalde hoeveelheid tijd.

de hittegolf

Als het minstens vijf dagen achter elkaar heel warm is, is er een hittegolf.

integendeel

Juist niet.

de politiek

Alles wat te maken heeft met het regeren van een land.

voorkomen is beter dan genezen

Je kunt beter ervoor zorgen dat iets ergs niet gebeurt, dan dat je later de schade moet herstellen.

les 1

Eerst proberen

Lees de woorden in de instapkaart.

Ken je de woorden nog niet goed? Begin bij ★

Ken je alle woorden? Begin bij 🟡

- ★ 1 Kijk naar de afbeeldingen van natuurrampen en soorten energie.

Welk woord hoort erbij?

Kies uit: de droogte de overstroming
fossiele energie duurzame energie

Doe het zo: 1 *fossiele energie*

1

2

3

4

Dit ga je leren

Je oefent de themawoorden.

de hittegolf
 integendeel
 het klimaat
 de opwarming
 de periode
 de politiek
 voorkomen is beter dan genezen

de natuurramp

de droogte

de overstroming

de energie

de fossiele energie

de duurzame energie

2 Welk woord past op de lege plek?

Kies uit: **hittegolf** **integendeel** **klimaat** **opwarming**
periode **politiek** **voorkomen is beter dan genezen**

Doe het zo: 1 *hittegolf*

Best lekker, zo'n ...

Fijn genieten van een ... van minstens vijf dagen warm weer.

Door de ... van de aarde komen hittegolven in Nederland vaker voor.

Maar eigenlijk is die opwarming niet zo leuk, ...

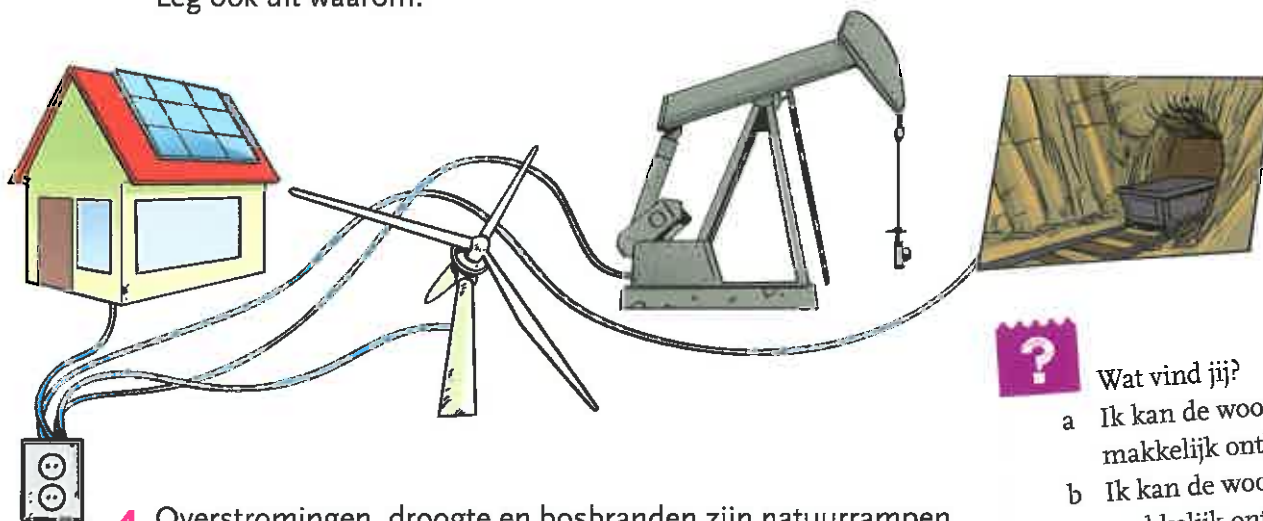
Als het ... verandert, wordt de kans op overstromingen groter.

De ... moet er daarom voor zorgen dat de opwarming stopt.

Want zeker voor veranderingen in het klimaat geldt: ...

3 Kies jij voor duurzame energie of voor fossiele energie?
Leg ook uit waarom.

4 Overstromingen, droogte en bosbranden zijn natuurrampen.
Toch worden ze soms veroorzaakt door mensen.
Kun jij uitleggen hoe dat zit?

Wat vind jij?

- a Ik kan de woorden van deze les makkelijk onthouden.
- b Ik kan de woorden van deze les niet makkelijk onthouden, integendeel, ik vind het best moeilijk.

les 2

Eerst proberen

Maak van de twee zinnen één zin met het voegwoord.

Let op: je mag de zinnen ook omdraaien.

- 1 Ik ging weg. Het begon te regenen. (nadat)

Doe het zo: 1 *Ik ging weg, nadat het begon te regenen.*

- 2 Ik poets mijn tanden. Ik ga naar school. (voordat)

- 3 We waren op vakantie. Het regende. (terwijl)

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij 🟡

★ 1 Welk voegwoord staat in de zin?

- 1 We kampeerden in Spanje, nadat het flink geregend had.

Doe het zo: 1 *nadat*

- 2 We kampeerden in Spanje, terwijl er een hittegolf was.

- 3 Zolang het mooi weer is, blijven we in Nederland.

- 4 We speelden buiten, totdat het donker werd.

- 5 We moesten naar binnen, voordat het donker werd.

- 6 Nadat ik binnenkwam, begon het te plenzén.

Dit ga je leren

Je leert hoe je van twee zinnen één zin maakt met een **voegwoord**.

Dit moet je weten

Je voegt twee zinnen samen met een **voegwoord**. Sommige voegwoorden vertellen in welke volgorde dingen gebeuren.

- De tuin was doorweekt, **nadat** het lang had geregend. (= na het moment dat)
- Soms zie je een regenboog, **terwijl** het regent. (= op hetzelfde moment)
- Je moet de tuin sproeien, **totdat** het gaat regenen. (= tot op het moment waarop)
- Breng de spullen naar binnen, **voordat** het gaat regenen. (= voor het moment dat)
- We moeten binnenblijven, **zolang** het regent. (= in de tijd dat)

de klimaatconferentie

Een belangrijke vergadering waarbij vertegenwoordigers van landen praten over het klimaat.

- 2** Maak van de twee zinnen één zin met het voegwoord.

Let op: je mag de zinnen ook omdraaien.

- 1 Jullie blijven praten. Het poolijs smelt. (terwijl)

Doe het zo: 1 *Jullie blijven praten, terwijl het poolijs smelt.*

- 2 Het klimaat verandert. We gaan door met autorijden. (zolang)

- 3 Het zal beter gaan met het klimaat. Alle energie wordt duurzaam. (nadat)

- 4 Wij blijven hier staan. Jullie doen iets. (totdat)

- 5 We blijven fossiele energie gebruiken. Het is te laat. (totdat)

- 6 Er moet iets veranderen. Er komen steeds meer natuurrampen. (voordat)

- 3** Maak de zinnen af. Kijk naar de illustratie hiernaast.

- 1 De kinderen verzamelen zich voor het gebouw, (voordat) ...

Doe het zo: 1 *voordat de vergadering begint.*

- 2 Ze roepen leuzen, (terwijl) ...

- 3 Ze blijven met hun protestbord staan, (zolang) ...

- 4 De ministers komen weer naar buiten, (nadat) ...

- 5 We blijven demonstreren, (totdat) ...

- 6 Ik doe geen uitspraak, (voordat) ...

- 4** Maak van de twee zinnen één zin. Gebruik één van de voegwoorden uit de instapkaart. Je mag de zinnen ook omdraaien.

- 1 Ik ga het huis uit. De verwarming kan laag.

- 2 Ik slaap. Mijn computer staat uit.

Welk voegwoord gebruik je zelf vaak?

Eerst proberen

Kijk naar de **gekleurde** woorden. Geldt de regel wel of niet?

- 1 Weet je het antwoord of **gok** je het?

Doe het zo: 1 *wel*

- 2 En Tauro, **blijf** je nog?
- 3 En **blijft** je zus ook?

★ 1 Is je onderwerp in de zin?

- 1 Denk je zelf wel eens na over het milieu?

Doe het zo: 1 *ja*

- 2 Heb je er nog nooit bij stilgestaan?
- 3 Hebben je ouders er weleens wat van gezegd?
- 4 Ging je er toen pas over nadenken?
- 5 Hebben anderen je misschien aan het denken gezet?
- 6 Vanaf vandaag denk je daar vast anders over.

🏠 2 Kijk naar de **gekleurde** woorden. Geldt de regel wel of niet?

- 1 **Heeft** je broer de verwarming lager gezet?

Doe het zo: 1 *niet*

- 2 **Brandt** je kamerlamp dag en nacht?
- 3 Regen **kun** je opvangen in een regenton.
- 4 **Spoelt** je toilet door met drinkwater of gebruikt het regenwater?
- 5 Wanneer **neemt** je vader weleens de fiets?
- 6 Ook **rijdt** je vaak met het openbaar vervoer.

Dit ga je leren

Je leert hoe je de **persoonsvorm** in de tegenwoordige tijd schrijft als er **jij** of je als onderwerp achter staat.

Dit moet je weten

- Als na de **persoonsvorm** **jij** of je staat, schrijf je alleen de stam.
- Dit geldt alleen als je het **onderwerp** van de zin is.
- Je is het onderwerp als je je kunt vervangen door **jij**.

Vind je (= jij) die tekening mooi?

De regel van de stam geldt niet als je je kunt vervangen door **jou(w)**.

Hij **vindt** je (= jouw) tekening mooi.

3 Schrijf de juiste persoonsvorm (pv) op.

de regenton

Een grote ton waarin regenwater dat van het dak loopt, wordt opgevangen.

1 ... jij de hele dag al over duurzame energie? (praten)

Doe het zo: 1 *Praat jij de hele dag al over duurzame energie?*

- 2 Welke windmolen ... jij me aan? (raden)
- 3 Aan een goede windmolen ... je wat meer geld. (besteed)
- 4 De lampen in de tuin ... je dan met de windmolen. (verbinden)
- 5 ... je me deze windmolen? (adviseren)
- 6 Na deze informatie ... je vast van de energie! (barsten)

4 Beantwoord de vragen over de zin en maak de opdrachten.

De milieuminister beantwoordt je vragen over het milieu.

- 1 Vervang **je** door **jouw** of **jij**. Wat past?
- 2 Schrijf het onderwerp en de persoonsvorm op.
- 3 Geldt de regel wel of niet in deze zin?
- 4 Maak zelf een zin waar **je** door **jouw** vervangen kan worden.

Goed of fout?

- a Als je achter de persoonsvorm staat, schrijf je alleen de stam op.
- b Je kunt het woord je altijd vervangen door jij.

Martijn Min (1976) woont in Bergen in Noord-Holland.

Hij schrijft en vertaalt kinderboeken. Deze boeken vertellen je van alles over de wereld om je heen.

Ze gaan bijvoorbeeld over uitvindingen of over vliegtuigen, en hoe je kunt overleven in de natuur.

In een van zijn boeken kun je zelfs lezen hoe je de aarde kunt redden en je afval kunt **beperken**. Martijn Min schrijft ook gedichten en liedjes. Op zijn website kun je meer over hem lezen.

Een Eskimo in Nederland

Nanouck woont in Nederland, maar zij is geboren in Groenland. Nanouck is een Inuit. Dat is hetzelfde als een **Eskimo**. 'Dan woonde jij vast in een **iglo**,' zei een meisje op een dag op school. 'Nee,' zei Nanouck. 'We woonden daar ook gewoon in een huis. Maar het was allemaal wel anders dan hier.' Nanouck schreef er een stukje over voor de schoolkrant. Zo kon iedereen lezen waar ze vandaan komt.

Hallo, ik ben Nanouck, en ik ben geboren in Groenland. Ik ben tien jaar oud, en ik woon nu al vijf jaar in Nederland. Dat was in het begin wel even wennen hoor! De mensen keken me heel raar aan. Ik zag er natuurlijk anders uit, want ik ben een Eskimo. Ik heb lange zwarte vlechten en mijn gezicht heeft een andere kleur. Toen ik in Nederland aankwam, droeg ik een jas die van bont was gemaakt. Die had mijn oma voor mij gemaakt. En daar werden mensen soms wel boos over. Want dat bont kwam van zeehondjes en dat mocht niet. Maar in Groenland dragen wel meer mensen een jas of een muts van bont, omdat het er zo ontzettend koud is. Groenland heeft een **poolklimaat**. Het kan in de winter wel 50 graden onder nul worden! Mijn bontjas draag ik allang niet meer. In Nederland is het lang niet zo koud als in Groenland. Maar we zijn niet weggegaan vanwege de kou hoor. Mijn vader en moeder hadden geen werk, en daarom hadden we thuis heel weinig geld. We hadden vaak honger en we woonden in een **beroerd** huis. Het was gemaakt van houten planken en het dak lekte. Op een dag kreeg mijn vader een brief uit Nederland. Hij kon hier komen werken. Toen hebben mijn vader en moeder **alles op een rijtje gezet**. Ze hadden werk nodig, maar dat was er niet in Groenland. Als ze bleven, konden ze mij en mijn broertje geen eten geven. En daarom zijn we vertrokken. Dat viel ons erg tegen, want Nederland was een heel eind weg. En mijn vader houdt heel veel van het land waar we woonden. Maar we zijn toch gegaan. Mijn ouders **beseften** dat het zo niet langer kon. Alvorens we konden vertrekken, moesten we afscheid nemen. Van opa en oma natuurlijk, en van de rest van de familie.

Dat weet ik nog heel goed. Oma huilde de hele tijd en opa moest eigenlijk ook huilen. Maar dat deed hij niet, want opa was vroeger jager. 'En jagers huilen nooit,' zei hij heel stoer. Nederland is vast ook een heel mooi land, had hij gezegd. En daarin had opa gelijk.

Het is alleen wel een beetje druk. Er wonen hier wel erg veel mensen, en dat in zo'n klein land. Groenland is veel groter en er wonen maar heel weinig mensen. Ze leven in Groenland ook op een hele andere wijze. Er wordt **massaal** vis gevangen en de mensen jagen op vogels en zeehonden. Soms wordt er ook op walvissen gejaagd. Dat mag bijna nergens, omdat ze anders uitsterven. Maar in Groenland is het nog wel **legaal**. Een deel van Groenland is bedekt met ijs. Maar volgens mijn vader wordt dat ijs steeds dunner. Het smelt, omdat de aarde opwarmt. Dat komt door de **vervuiling** en daar doen we allemaal aan mee. Ook de mensen in Groenland en in Nederland. Maar volgens mijn vader is er wel iets aan te doen. Hij leest er een heel dik boek over, elke avond een stukje. En als ik hem dan zie zitten, kijkt hij vaak even op van zijn boek. Dan kijkt hij uit het raam, en dan denkt hij vast aan Groenland. Aan de houten huizen en aan opa en oma. En aan de ijsvlaktes en de warme haard waar we altijd met zijn allen voor zaten. Hij zal het allemaal wel erg missen. Maar misschien gaan we volgend jaar wel op vakantie naar Groenland. Dat lijkt me echt geweldig. Nanouck betekent trouwens 'ijsbeer' in Eskimo-taal. Had ik dat al verteld?

themawoorden

het poolklimaat

Het gemiddelde weer in het gebied op en rond de Noordpool en de Zuidpool. Het is het hele jaar koud.

het woestijnklimaat

Het gemiddelde weer in het gebied in en bij een woestijn. Het regent er weinig.

legaal

Als iets mag volgens de wet, bijvoorbeeld oversteken op een zebrapad.

illegaal

Als iets niet mag volgens de wet, bijvoorbeeld 's avonds fietsen zonder licht.

de Eskimo

Iemand die in het noorden van Amerika woont, of in de buurt woont van de Noordpool.

de iglo

Een ronde hut gemaakt van blokken sneeuw.

beroerd

Niet lekker of ellendig.

beseffen

Iets begrijpen of in de gaten hebben.

massaal

Met heel veel tegelijk.

de (milieu)vervuiling

Als mensen lucht, water en grond vervuilen hebben.

beperken

Een grens stellen aan iets.

alles op een rijtje zetten

Alles wat gebeurd is onder elkaar zetten, zodat je een goed overzicht hebt en er goed over kunt nadenken.

les 6

Eerst proberen

Lees de woorden in de instapkaart.

Ken je de woorden nog niet goed? Begin bij ★

Ken je alle woorden? Begin bij 🗺️

- ★ 1 Kies het goede woord bij de illustratie.
Welk woord lees je?

Doe het zo: 1 ✍️

- 1 illegaal
- 2 poolklimaat
- 3 Eskimo
- 4 woestijnklimaat
- 5 iglo

Dit ga je leren

Je oefent de themawoorden.

beperken
beroerd
beseffen
de Eskimo
de iglo
massaal
op een rijtje zetten
de vervuiling

klimaten

het poolklimaat

het woestijnklimaat

legaal	illegaal
mag volgens de wet	mag niet volgens de wet

 2 Kies het goede woord in de zin.

- 1 Gisteren zag ik op het Jeugdjournaal dat de **beperking** / **vervuiling** van het milieu steeds erger wordt.

Doe het zo: 1 *vervuiling*

- 2 Het weggooien van kleren is gewoon **illegaal** / **legaal**, maar het levert wel veel extra afval op.
3 Ik werd daar helemaal **vrolijk** / **beroerd** van.
4 **Bepert** / **Besef** dan niemand dat het ook anders kan?
5 Als je geen kleding weggooit, **beseft** / **bepert** je de hoeveelheid afval.
6 Dat helpt natuurlijk alleen als we dat **massaal** / **beroerd** doen.
7 Zet eens **op een rijtje** / **in een iglo** welke kleren jij weggooit die je eigenlijk nog kunt gebruiken.

 3 Wat kan er op het bord staan? Bedenk zelf wat hier illegaal is.

- 4 Kijk goed naar de illustraties bij opdracht 1.
Wat voor kleding draagt de Eskimo in een poolklimaat?
Wat voor kleding heb je nodig in een woestijnklimaat?
Schrijf het op.

Wat vind jij?

- a Ik wil het eerst nog even op een rijtje zetten.
b Ik besef dat ik nog moet oefenen.
c Het ging heel goed.

Eerst proberen

Schrijf het onderwerp en het gezegde op.
Onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Mijn vader kon in Nederland werken.

Doe het zo: 1 *Mijn vader kon werken.*

- 2 Mijn oma heeft een bontjas voor me genaaid.
- 3 Zelfs mijn opa moest bijna huilen bij ons vertrek.

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij 🟡

Dit ga je leren

Je leert wat **het gezegde** is.

Je leert hoe je het gezegde vindt in een zin.

Dit moet je weten

- Alle werkwoorden in een zin vormen samen **het gezegde**.
- Een van de werkwoorden is de **persoonsvorm**.
- Bijna elke zin heeft **een onderwerp** en een gezegde.

Nanouck **is** in Groenland **geboren**.

- ★ 1 Schrijf alle werkwoorden van de zin op.

- 1 Kika en Luca mogen samen een spreekbeurt houden.

Doe het zo: 1 *mogen houden*

- 2 Als onderwerp kozen ze pooldieren.
- 3 Ze hebben de spreekbeurt samen bedacht.
- 4 Kika heeft alle hoofdpunten al opgeschreven.
- 5 Luca moet nog afbeeldingen zoeken.
- 6 Hij gaat dat zo snel mogelijk doen.

- 🟡 2 Schrijf het onderwerp en het gezegde op.
Onderstreep de persoonsvorm.

Oproep

- 1 Zeehondjes worden nog steeds massaal gedood.

Doe het zo: 1 *Zeehondjes worden gedood*

- 2 Wij willen deze barbaarse jacht beperken.
- 3 We gaan de zeehondenjacht uitbeelden.
- 4 De mensen moeten de waarheid beseffen.

- 5 De jagers doden zeehondjes soms met een knuppel!
- 6 De zeehonden worden op zo'n beroerde manier doodgemaakt vanwege hun vel.

barbaars

Erg wreed (iemand met opzet en zonder medelijden pijn doen).

- b Maak de volgende zin af. Kies uit A of B.
 Als je van een zin het onderwerp en het gezegde opschrijft ...
 A ... heb je de belangrijkste informatie van een zin bij elkaar.
 B ... weet je precies wie iets doet en waarom hij/zij dat doet.

★★ 3 Schrijf het onderwerp en het gezegde op. Onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Ijsberen kunnen met moeite hun hoofd boven water houden.
Doe het zo: 1 Ijsberen kunnen houden
- 2 Je moet dat natuurlijk niet letterlijk nemen.
- 3 De ijsberen kunnen zonder ijs bijna niet overleven in de natuur.
- 4 Dat wordt voor een deel veroorzaakt door hun jachtmethode.
- 5 Ijsberen gaan geduldig bij een wak in het ijs zitten wachten op een zeehond.
- 6 Suffe zeehond? Nee, hij moet nu eenmaal boven water ademen.

Vertel in je eigen woorden wat het verschil is tussen de persoonsvorm in een zin en het gezegde in een zin.

Eerst proberen

Schrijf het gezegde op en daarna het hele werkwoord.

- 1 Op een wintermorgen doet Nanouck haar jas uit.

Doe het zo: 1 *doet uit, uitdoen*

- 2 De mensen kijken haar verbaasd na.
- 3 Straks vat zij nog kou.

Heb je een fout? Begin bij ★
Heb je alles goed? Begin bij 🍌

- ★ 1 Schrijf het hele werkwoord op.

- 1 Mijn vader geeft les in een andere stad.

Doe het zo: 1 *lesgeven*

- 2 Hij gaat al heel vroeg weg.
- 3 Hij stapt meestal in de trein.
- 4 Daar eet hij zijn broodje op.
- 5 In de trein bereidt hij zijn lessen nog een beetje voor.
- 6 Na een uur reizen komt hij bij de school aan.

Dit ga je leren

Je leert wat een **samengesteld werkwoord** is.

Dit moet je weten

Een **samengesteld werkwoord** bestaat uit twee woorden.

De twee woorden staan in een zin vaak niet naast elkaar en niet aan elkaar. Beide woorden van het werkwoord horen bij het gezegde van de zin.

opendoen

Ik **doe** de deur **open**.

de bezittingen

Alle dingen die je hebt,
die van jou zijn.

2 a Schrijf het gezegde op en daarna het hele werkwoord.

Let op: in zin 5 staan twee gezegdes.

- 1 Elk jaar vinden er op de aarde grote natuurrampen plaats.
Doe het zo: *1 vinden plaats, plaatsvinden*
- 2 Woeste orkanen maken huizen, wegen en hele dorpen kapot.
- 3 Door overstromingen raken veel mensen al hun bezittingen kwijt.
- 4 Ze komen dan vaak voor een lange tijd terecht in een vluchtelingenkamp.
- 5 Ze laten alles achter en keren misschien nooit meer terug!
- 6 Gelukkig maken wij zoiets in Nederland nooit mee.

b Doe bij zin 2 de tijdproef en de getalsproef.
Wat gebeurt er met de plaats en de vorm van de twee delen
van het samengesteld werkwoord?

3 Maak zestien samengestelde werkwoorden.

Kies uit de werkwoorden: doen kijken halen vallen slapen trekken

Kies uit de voorzetsels: door in na op uit

Doe het zo: *uitdoen, inhalen*

4 Maak een korte zin met de twee delen van een samengesteld werkwoord.

Kies uit: samen op los goed uit na sterven
laat warmt denk werkt vind

Schrijf achter de zin het hele werkwoord op.

Doe het zo: *Geert werkt het liefst samen
met Mark. (samenwerken)*

Waar of niet waar?
In een vertelzin staan de
twee woorden van een
samengesteld werkwoord
altijd in dezelfde volgorde.

thema 5

week 3

aarde

* Voorstellen
* Plan minus
→ naar ka
* Noordzee
→ aanwys

Stijns super-sprekbeurt

Stijn is natuurgek. Toen hij acht was voerde hij al actie voor de **reuzenpanda** en op zijn negende voor de olifant. Hij zit bij het Wereld Natuur Fonds.

Vorig jaar was Stijns beste actiejaar. Hij had het niet **geringe** bedrag van duizend euro ingezameld voor het regenwoud. Toen werd hij uitgenodigd bij het Wereld Natuur Fonds. Daar had de directeur aan Stijn gevraagd of hij iets wilde doen. Stijn vond het eng. Maar toch had hij ja gezegd.

Nu staat Stijn in een zaal vol grote mensen. De minister van natuur is er ook. Al die mensen hebben gepraat over de toekomst van Nederland. Ze willen ook weten hoe kinderen daarover denken. Stijn weet goed wat hij wil vertellen: zijn plan. Hij weet ook hoe je een sprekebeurt moet houden: niet voorlezen, wel voorbereiden. Hij heeft een briefje gemaakt, met de **hoofdzaken** groot en de **bijzaken** klein. Maar hij moet vooral naar de mensen kijken. Naar de minister, naar de directeur van het WNF. En als het te eng wordt naar zijn vader. Daar gaat hij dan...

Beste mensen,

Mijn naam is Stijn Verbruggen. Ik kom u iets vertellen namens alle kinderen en namens alle wilde dieren. Ik vind het wel eng om hier te staan, maar ik vind het ook belangrijk.

Hier hangt een kaart van Nederland. Daarop laat de minister zien hoe het land er over twintig jaar uit moet zien. De meesten van u vinden dat er geen ruimte is voor grote natuurgebieden en grote windmolens. En iedereen vindt dat die molens zo duur zijn. Misschien heb ik een oplossing.

Nederland is veel groter dan u denkt. Dit stuk hoort er ook bij. Vroeger was de Noordzee een enorm natuurgebied, maar nu niet meer. Elk stuk zeebodem wordt een paar keer per jaar door netten omgeploegd. Ooit kwamen langs onze kust veel vloten voor.

Als kind wilde ik alles weten over sterren en planeten. Planten en dieren vond ik ook leuk en ik werd **bioloog**. Ik leerde hoe mooi de natuur in elkaar zit en hoe de natuur bedreigd wordt. Ook leerde ik dat ik vertellen leuker vond dan onderzoek doen. Ik ging werken voor het Wereld Natuur Fonds, Schooltv, Naturalis en allerlei tijdschriften. Voor ik het wist, was ik schrijver. Nu heb ik zeven natuurboeken geschreven. En een paar duizend bladzijden in *TamTam*, *Taptoe* en andere bladen...

Geert-Jan Roebers

themawoorden

De vleet is een grote rog. Deze vis legt pas na zijn twaalfde jaar eieren. Het duurt maanden voordat die uitkomen. Terwijl wij actie voerden voor de olifant en de reuzenpanda, werden de vleten en hun eieren uit onze zee gesleept. Nu is deze **unieke** vis hier uitgestorven.

Ik **pleit** er daarom voor dat de helft van de Noordzee natuurgebied wordt. Rond die beschermde gebieden kunnen we windmolens zetten. Aan de voet van de molens worden dan stenen gestort. Daarvan zullen allerlei zeedieren **profiteren**. Kreeften kunnen er **schuilen**. En misschien kan de vleet er zijn eieren kwijt.

Mijn plan kost veel geld. Maar de zee kapotvissen en vuile energie blijven gebruiken, kost ook veel. Dus dat is **lood om oud ijzer**. Vissers krijgen minder werk, voor windmolenaars daarentegen komen er meer banen. Kinderen mogen nog niet stemmen. Maar wij hebben wel een stem. Daarmee kunnen we ook namens de dieren iets vertellen. En ik heb aan u gemerkt dat volwassenen ook kunnen luisteren.

Dank u wel voor uw aandacht. Ook namens de vleet.

Het is stil. Stijn twijfelt. Was het niet goed? Had hij te veel op zijn blaadje gekeken? Dan staat de minister op en begint te klappen. Even later klinkt een oorverdovend applaus. Stijns vader steekt zijn duim op. De directeur van het WNF stapte op hem af. 'Goeie actie, jongen,' zegt hij. 'Echt een hele goeie actie!'

de bedreigde diersoort

Een diersoort waarvan het aantal steeds minder wordt, vooral doordat mensen er op jagen.

de reuzenpanda

Een zwart-witte beer die leeft in de bergen van China.

de hoofdzaak

Dat wat het belangrijkste is.

de bijzaak

Dat wat minder belangrijk is.

actievoeren

Met activiteiten laten weten dat je het ergens niet mee eens bent.

gering

Klein, weinig.

uniek

Als er maar één (soort) van is.

pleiten

Een betoog houden om iets gedaan te krijgen.

profiteren

Voordeel uit iets halen.

schuilen

Bescherming zoeken, bijvoorbeeld tegen de regen.

de bioloog

Iemand die voor zijn beroep mensen, dieren, planten of bomen bestudeert.

lood om oud ijzer

Het maakt niet uit wat je kiest, het is allebei hetzelfde.

les 11

Eerst proberen

Lees de woorden in de instapkaart.

Ken je de woorden nog niet goed? Begin bij ★

Ken je alle woorden? Begin bij ★★

★ 1 Welk woord past op de lege plek?

Kies uit: bedreigde diersoorten actievoeren
hoofdzaak uniek bijzaak reuzenpanda

Doe het zo: 1 *bijzaak*

Wereld Natuur Fonds

Voor veel mensen zijn dieren onbelangrijk en slechts 1 ...
Van sommige vissen is nog maar één soort: daarom zijn ze 2 ...
De zwart-witte 3 ... staat zelfs op het logo van het WNF.
Het is 4 ... voor het WNF om deze 5 ... te redden.
Daarom gaat wij samen met het WNF iets doen: we gaan 6 ...!

Dit ga je leren

Je oefent de themawoorden.

actievoeren
de bioloog
gering
lood om oud ijzer
pleiten
profiteren
schuilen
uniek

de bedreigde diersoort

de reuzenpanda

de tijger

de hoofdzaak	de bijzaak
het belangrijkste	minder belangrijk

2 Lees de zin. Van welk woord is dit de omschrijving?

Kies uit: **bioloog** **schuilen** **lood om oud ijzer** **gering** **profiteren** **pleiten**

Omcirkel de tussen haakjes aangegeven letter.

1 Het maakt niet uit wat je kiest, het is allebei hetzelfde. (6e letter)

Doe het zo: 1 *lood om oud ijzer*

2 Voordeel halen uit iets. (5e letter)

3 Wetenschapper die zich bezighoudt met alles wat leeft. (4e letter)

4 Een betoog houden om iets voor elkaar te krijgen. (4e letter)

5 Weinig. (2e letter)

6 Bescherming zoeken. (4e letter)

b Welk woord lees je van boven naar beneden?

3 Wat zijn voor jou hoofdzaken en wat zijn bijzaken als het gaat om het milieu?

Schrijf de **gekleurde** woorden op de juiste plek.

1 **De opwarming** van de aarde.

Doe het zo:

<i>de hoofdzaken</i>	<i>de bijzaken</i>
<i>de opwarming</i>	

2 Papier in **de papierbak**.

3 Meer op **de fiets**, minder met de auto.

4 **Duurzame energie** gebruiken.

5 **Bescherming** van bedreigde diersoorten als de unieke reuzenpanda.

6 Met **koud water** douchen.

Waarom is het leren van woorden en betekenissen in *Taal actief* hoofdzaak?

4 Kijk naar de zinnen van opdracht 3. Voor welke zaak zou jij actie willen voeren? Leg ook uit hoe en waarom.

les 12

Eerst proberen

Waar ga je zoeken in het woordenboek?
Schrijf het basiswoord op.

- 1 karweien

Doe het zo: 1 *karwei*

- 2 zorgde

- 3 houten

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij 🧑‍🔧

- ★ 1 Waar ga je zoeken in het woordenboek?
Schrijf het basiswoord op.

- 1 arbeiders

Doe het zo: 1 *arbeider*

- 2 fonteintje

- 3 automobilisten

- 4 kabeljauwen

- 5 astronautje

- 6 boekhouders

- 🧑‍🔧 2-4 Waar ga je zoeken in het woordenboek?
Schrijf het basiswoord op.

- 1 termijnen

Doe het zo: 1 *termijn*

- 2 tijdelijke

- 3 juichte

- 4 bouwvakkertje

- 5 zilveren

- 6 verwaarloosde

Dit ga je leren

Je leert hoe je woorden opzoekt in het woordenboek.

Dit moet je weten

In het woordenboek staan alleen de **basiswoorden**.

voorbeelden

schriften Je zoekt bij **schrift**.

dorpje Je zoekt bij **dorp**.

fijne Je zoekt bij **fijn**.

lachte Je zoekt bij **lachen**.

het **schrift**

① (twee schriften) Een **schrift** is een dun boekje met lege bladzijden. In een **schrift** schrijf je dingen op.

② Het **schrift** van een groep mensen is de manier waarop zij letters en cijfers schrijven. ➡ Het **Chinese schrift** bestaat uit ingewikkelde tekens. **Geheimschrift**. **Spijkerschrift**.

schriftelijk **Schriftelijk** betekent: met woorden die zijn opgeschreven.

de termijn

Een bepaalde periode waarbinnen je iets gedaan moet hebben.

- b** Kies uit opdracht **2a** twee basiswoorden.
Zoek ze op in het woordenboek en schrijf de betekenis erachter.

Doe het zo: 1 termijn – een bepaalde periode

Binnen die periode moet je iets gedaan hebben.

- 3 a** Waar ga je zoeken in het woordenboek?
Schrijf het basiswoord op.

1 suisde

Doe het zo: 1 suizen

- 2 benauwde
- 3 machientje
- 4 thema's
- 5 beschrijvinkje
- 6 ontlieden

- b** Kies uit opdracht **3a** drie basiswoorden.
Zoek ze op in het woordenboek en schrijf de betekenis erachter.

Doe het zo: 1 suizen – een blazend geluid maken, bijvoorbeeld zoals de wind in de bomen.

Waarom staan **bedreigde** en **diersoorten** niet in deze vorm in het woordenboek?

Om de beurt

Lees de twee zinnen voor.
Lees ook het voegwoord dat erachter staat.

Maak van de twee zinnen één zin met het voegwoord.
Schrijf de zin op.

Ga zo door tot alle zinnen op zijn.

- 1 We gebruiken te veel energie.
Dat is niet goed voor de aarde. (terwijl)
- 2 De gemiddelde temperatuur stijgt.
We blijven fossiele brandstoffen gebruiken. (zolang)
- 3 We moeten een oplossing bedenken.
De aarde warmt steeds verder op. (voordat)
- 4 Daarom voer ik vandaag actie.
De mensen luisteren naar me. (totdat)
- 5 Er worden al minder gassen uitgestoten.
Er is een verdrag gesloten in Japan. (nadat)
- 6 Maar het is belangrijk dat alle landen hun best blijven doen.
Er vindt een natuurramp plaats. (voordat)

Doe het zo: 1 *We gebruiken te veel energie, terwijl dat niet goed is voor de aarde.*

Dit ga je doen

Je oefent voor de toets.
Je leert dat het bij samenwerken belangrijk is om te reageren op wat je buur zegt.

Dit moet je weten

Om de beurt

Samen delen

Dit heb je nodig

- 1 schrijfblaadje
- 1 blauw kleurpotlood
- 1 groen kleurpotlood

nadat: na het moment dat
terwijl: op hetzelfde moment
totdat: tot het moment waarop
voordat: voor het moment dat
zolang: voor de tijd dat

2 Samen delen

 Hoe schrijf je de **persoonsvorm** in de tegenwoordige tijd als er **je** of **jij** achter staat? Leg het elkaar uit.

Tip: kijk bij les 4.

 Lees de tekst. Kijk naar de **gekleurde** woorden. Geldt de regel wel of niet?

 Vergelijk jullie antwoorden. Verbeter je antwoord als dat nodig is.

3 Om de beurt

 Lees de zin voor. Schrijf het gezegde op.

 Schrijf het hele werkwoord erachter.

 Ga zo door tot alle zinnen op zijn.
Let op: in zin 4 staan twee gezegdes.

KLIMAATBEWUST KLUSSENMAAND

1 **Wil** jij met je burens je straat energiezuinig maken?

Doe het zo: 1 *wel*

2 **Besteed** jij je tijd dan aan slim klussen?

3 Tochtwering **plaats** je bij de brievenbus.

4 En **maak** je ook alle kieren bij ramen en deuren dicht?

5 Op deze manier **blijft** je huis lekker warm.

6 En **doet** je straat mee?

Van: juf <juf@onzeschool.nl>

Aan: groep6 <groep6@onzeschool.nl>

Onderwerp: truiendag

1 Doe allemaal mee aan de Warme Truiendag!

Doe het zo: 1 *doe mee, meedoen*

2 Trek morgen een lekker warme kriebeltrui aan.

3 Zet de verwarming een dagje uit.

4 Span jezelf flink in, dan warm je vanzelf op.

5 Zo help je mee voor het klimaat.

6 Meld jezelf aan voor de actie.

Schrijf jullie namen op.
Heb jij gereageerd op je buur?
Heeft je buur op jou gereageerd?
Kies uit: vaak, soms of bijna niet.

les 15

- ★ 1 a Kijk naar je toets. Zoek de woorden die je fout had.
Zet er een kruisje voor.
- b Maak een lijstje van de woorden die je fout had.
Zoek de betekenis op en schrijf deze achter de woorden.
Kies een van de opdrachten.
- Oefen de betekenis van de woorden voor jezelf.
Vouw je blaadje dubbel zodat je alleen de woorden ziet.
Kies een van de woorden. Zeg de betekenis voor jezelf.
Vouw je blaadje open en kijk of je het goed had.
 - Bedenk om de beurt een kort verhaaltje met de woorden op je lijstje. Vertel dat aan je buur.
Zorg ervoor dat in je verhaal de betekenis duidelijk is.
 - Maak een woordkaart van de woorden.

barbaars
de opwarming

pleiten

Erg wreed.
Het langzaam warmer
worden van iets.
Een betoog houden om
iets gedaan te krijgen.

Dit heb je geleerd

Je oefent nog een keer met de woorden uit de toets.

Weet je nog?

barbaars
gering
integendeel
de klimaatconferentie
de natuurramp
op een rijtje zetten
de opwarming
pleiten
het poolklimaat
de termijn
voorkomen is beter dan genezen

legaal	illegaal
volgens de wet	tegen de wet

de energie

de fossiele energie de duurzame energie

- **2** Welke van de drie woorden hoort bij het gekleurde woord?
Schrijf de letter van dat woord op. Maak tot slot van alle letters een nieuw woord.

Doe het zo: *t...*

op een rijtje zetten	(t) mogelijkheden	(h) niet nadenken	(k) gokken
de opwarming	(j) koeler	(r) langzaam	(f) weinig
barbaars	(e) wreed	(o) pleiten	(m) aardig
garing	(t) veel	(m) weinig	(p) soms
pleiten	(n) iets willen bereiken	(a) er niks aan doen	(f) dreigen
de natuurramp	(e) kleine ramp	(g) de termijn	(ij) grote ramp

- **3 a** Behalve duurzame energie en fossiele energie bestaat er ook lichamelijke energie.
Dat is de energie die jouw lichaam produceert om iets te doen.
Lees de zinnen en schrijf op welke soort energie er gebruikt wordt.

- 1 Je neemt een douche met water uit een zonneboiler.

Doe het zo: *1 duurzame energie*

- 2 Je gaat met het vliegtuig op vakantie.
3 Je fietst naar school.
4 Je laadt je telefoon op met groene stroom.
5 Je gaat met de trein naar je oma.
6 Je loopt thuis de trap op.

- b** Verzin bij elke soort energie nog een manier waarop
jij het gebruikt. Schrijf het op.

- 4** Stel je voor: je broertje wordt plotseling ziek en moet
naar het ziekenhuis. Onderweg naar het ziekenhuis rijdt
je moeder veel te hard en ook een keer door rood licht.
Is dat legaal of illegaal? Waarom vind je dat?

Lees de woorden van de
instapkaart nog eens.

- a** Ken je ze nu allemaal goed?
ja – een beetje – nee
b Schrijf de woorden die je
moeilijk vindt nog een keer op.

- ★ 1 Maak van de twee zinnen één zin.
Schrijf het tweede stuk van de zin op.

- 1 Joris kiest een vakantiebestemming.
Joris koopt een dikke slaapzak.
Joris kiest een vakantiebestemming, voordat ...

Doe het zo: 1 *voordat hij een dikke
slaapzak koopt.*

- 2 Joris reist met het vliegtuig. Joris leest een boek.
Joris leest een boek, terwijl ...
3 Joris is zenuwachtig. Joris bereikt zijn bestemming.
Joris is zenuwachtig, totdat ...
4 Joris heeft pret. Joris zit op de hondenslee.
Joris heeft pret, zolang ...
5 Joris heeft een rondje gerend. Joris kruipt in zijn
slaapzak.
Joris kruipt in zijn slaapzak, nadat ...
6 De honden blaffen. Joris probeert te slapen.
Joris probeert te slapen, terwijl ...

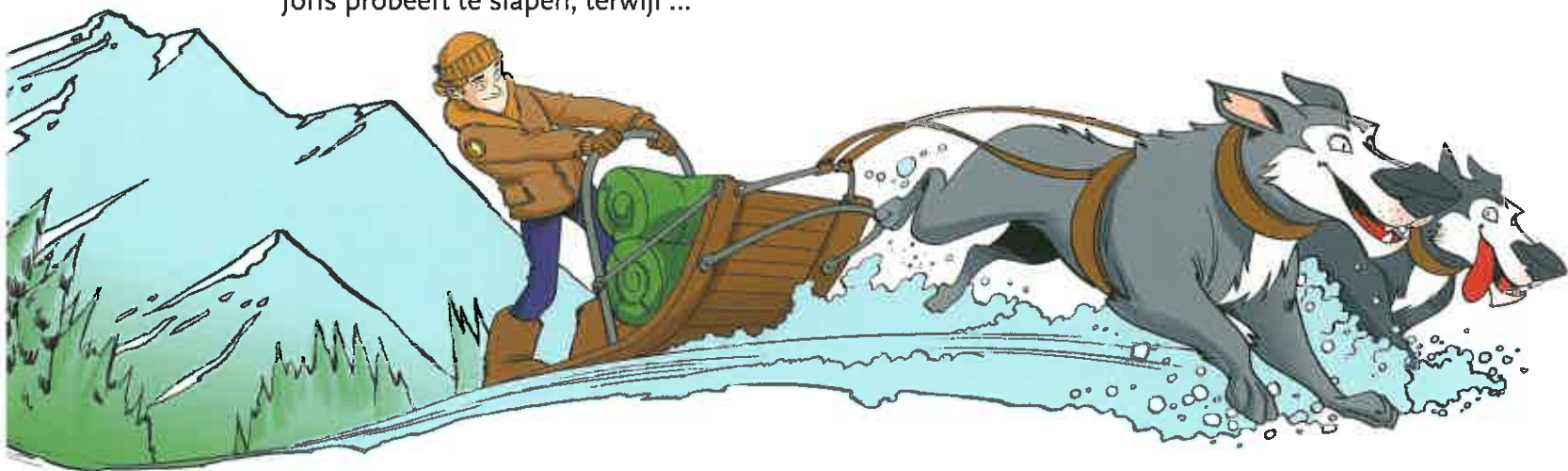
Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd hoe je van twee zinnen één zin maakt met een **voegwoord**.

Weet je nog?

Je voegt twee zinnen samen met een **voegwoord**. Sommige voegwoorden vertellen in welke volgorde dingen gebeuren.

- De tuin was doorweekt, **nadat** het lang had geregend. (= na het moment dat)
- Soms zie je een regenboog, **terwijl** het regent. (= op hetzelfde moment)
- Je moet de tuin sproeien, **totdat** het gaat regenen. (= tot het moment waarop)
- Breng de spullen naar binnen, **voordat** het gaat regenen. (= voor het moment dat)
- We moeten binnenblijven, **zolang** het regent. (= in de tijd dat)

 2 Maak van de twee zinnen één zin met het voegwoord.

Zet het voegwoord in het midden.

1 Sadet schrijft haar tekst. Ze voert actie. (voordat)

Doe het zo: 1 *Sadet schrijft haar tekst, voordat ze actie voert.*

2 Sadet bepaalt de bijzaken. Ze bepaalt de hoofdzaken. (nadat)

3 Sadet is zelfverzekerd. Ze beseft dat ze alleen is. (totdat)

4 Sadet pleit voor het regenwoud. Het regenwoud wordt gekapt. (terwijl)

Zet het voegwoord vooraan.

5 Ze heeft alles op een rijtje gezet. Sadet zoekt medestanders. (nadat)

6 Het klimaat warmt op. Sadet leeft duurzaam. (zolang)

 3 Leg de betekenis van het voegwoord in de zin uit.

1 Bioloog Frans wil de tijger zien, **voordat** die is uitgestorven.

Doe het zo: 1 *Voor het moment dat er geen tijger meer is, wil Frans er een zien*

2 Er komen steeds minder tijgers, **zolang** de oerwouden gekapt worden.

3 Frans maakt een film, **terwijl** hij de tijger zoekt.

4 **Voordat** hij een tijgerspoor vindt, is hij vele dagen onderweg.

5 In een schuilhut wacht hij dagen, **totdat** de tijger komt.

6 De tijger verdwijnt weer, **nadat** hij de camera heeft vernield.

4 a Leg uit wat het verschil is tussen deze zinnen:
Ike houdt zich doodstil, totdat de inbreker er is.
Ike houdt zich doodstil, terwijl de inbreker er is.

b Kies de zin die je het leukst/spannendst/verstandigst vindt en schrijf één zin die erop volgt.

Begrijp je de verschillen tussen de voegwoorden?

- a ja
- b nee
- c ja, behalve tussen ... en ...

★ 1 Is je onderwerp in de zin?

1 Geef je wel eens geld aan een goed doel?

Doe het zo: 1 ja

2 Doen je ouders dat wel eens?

3 Haal je zelf wel eens geld op voor een goed doel?

4 Haalt jouw buurjongen je over om aan een sponsorloop mee te doen?

5 Ga je wel eens actievoeren voor een bedreigde diersoort?

6 Ik wens je veel plezier met geld inzamelen.

2 Kijk naar de gekleurde woorden.

Geldt de regel wel of niet?

1 Weet je welke dieren tot een bedreigde diersoort horen?

Doe het zo: 1 wel

2 Verdiep jij je in de panda of de blauwe vinvis?

3 Staat je favoriete dier een droevig lot te wachten?

4 Als je je best doet voor een dier, verwijt je jezelf later niets.

5 Maar een dier red je niet alleen met het geven van geld.

6 Meld je je ideeën en plannen bij natuurbeschermers?

Mag ik je even aaien?

Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd hoe je de **persoonsvorm** in de tegenwoordige tijd schrijft als er **jij** of **je** achter staat.

Weet je nog?

- Als na de **persoonsvorm** **jij** of **je** staat, schrijf je alleen de **stam**.
- Dit geldt alleen als **je** het **onderwerp** van de zin is.
- **Je** is het onderwerp als je **je** kunt vervangen door **jij**.

Vind je (= jij) die tekening mooi?

De regel van de **stam** geldt niet als je **je** kunt vervangen door **jou(w)**.

Hij **vindt** je (= jouw) tekening mooi.

3 Lees de brief. Schrijf de goede vorm op van de werkwoorden die ontbreken.

Kies uit: melden vinden willen zien beantwoorden hebben

Hallo,

Misschien 1 ... je gehoord van onze organisatie?

Doe het zo: 1 heb

Wij houden van de natuur.

2 ... je het ook fijn om vaak buiten te zijn?

Bijvoorbeeld in het bos, het park of aan het strand?

3 ... je wel eens iets wat niet thuishoort in de natuur?

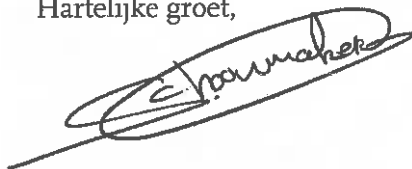
Puin of afval? Wij doen er iets aan!

4 ... je ons misschien steunen?

5 ... je je nu bij ons aan?

6... je onze oproep snel?

Hartelijke groet,

directeur S. Choonmaker

Houd de natuur schoon

4 Beantwoord de vragen over de zin en maak de opdrachten.

Vind je het goed dat we in Nederland windmolens hebben?

- 1 Wat is de persoonsvorm en het onderwerp in deze zin?
- 2 Geldt de regel wel of niet?
- 3 Maak van 'je' u. Schrijf de zin op.
- 4 Leg uit waarom je de persoonsvorm in deze zin zo schrijft.

Vind je de regel gemakkelijk?
Kies uit: ja – soms – nee

- ★ 1 Schrijf alle werkwoorden op.
Je hebt dan het gezegde.

- 1 De familie Özgul gaat energie besparen.

Doe het zo: 1 *gaat besparen*

- 2 Vader Özgul kan ook best fietsen.
- 3 De was wordt buiten gedroogd.
- 4 Ze laten zonnepanelen op het dak zetten.
- 5 En Selima moet voortaan korter douchen.
- 6 Arme Tarik mag de verwarming niet hoog zetten.

- 2 Schrijf het onderwerp en het gezegde op.
Onderstreep de persoonsvorm.

- 1 Zijn jullie al op duurzame verlichting overgestapt?

Doe het zo: 1 *zijn jullie overgestapt*

- 2 De prijs ligt wel wat hoger.
- 3 Maar ze blijven een veel langere periode branden.
- 4 Je zult er veel energie mee besparen.
- 5 Je leerkracht kan het verschil wel uitrekenen.
- 6 Je zult beseffen: een beter milieu voor minder geld.

Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd wat **het gezegde** is.

Je hebt geleerd hoe je het gezegde vindt in een zin.

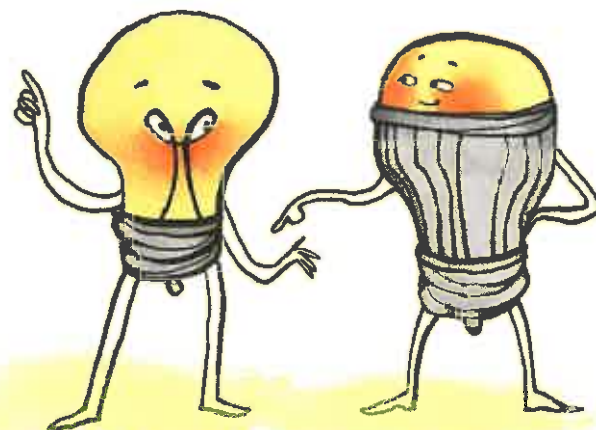
Weet je nog?

Alle werkwoorden in een zin vormen samen **het gezegde**.

Een van de werkwoorden is de **persoonsvorm**.

Bijna elke zin heeft **een onderwerp** en een gezegde.

Nanouck is in Groenland **geboren**.

3 Schrijf het onderwerp en het gezegde op.

- 1 Toby en Anna gaan zonnepanelen op een dak leggen.

Doe het zo: 1 *Toby en Anna gaan leggen*

- 2 Eerst wordt het dak natuurlijk opgemeten.
3 Dan gaan ze de zonnepanelen netjes vastzetten.
4 Een heel precies werk: je moet ze niet laten vallen.
5 Met zo veel zonnepanelen kan het huis zijn eigen elektriciteit maken.
6 Het zonlicht wordt gebruikt voor lampen, computer en wasmachine.

- 4 Sommige zinnen hebben meer gezegdes.
Zoek de onderwerpen en gezegdes.

De mensen weten niet of als iedereen minder energie gaat gebruiken,
het klimaat misschien minder snel zal opwarmen.

Wat klopt voor jou?

- a Ik kan het onderwerp
en het gezegde nu goed
vinden.
b Ik kan het gezegde nog
niet goed vinden.

★ 1 Schrijf het hele werkwoord op.

1 Waar **houd** ik deze bloem **vast**?

Doe het zo: 1 *vasthouden*

2 Waarom **drogen** er rivieren **op**?

3 Waarom **komen** er bij ons geen beren **voor**?

4 En waarom **eten** wij de varkens **op**?

5 Waarom **gaan** we altijd **door**?

6 En wie **zet** ooit de aarde **stop**?

2 Schrijf eerst het gezegde op en daarna het hele werkwoord.

1 Er sterven veel dieren uit de laatste jaren.

Doe het zo: 1 *sterven uit, uitsterven*

2 Overall laten de mensen een grote rotzooi achter.

3 Ook vissen ze met gemak hele oceanen leeg.

4 Ondertussen letten de regeringen niet goed op.

5 Stijn schrijft alle zinnen over in zijn netste handschrift.

6 Daarna leest hij zijn spreekbeurt over de natuur voor aan zijn moeder.

Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd wat een **samengesteld werkwoord** is.

Weet je nog?

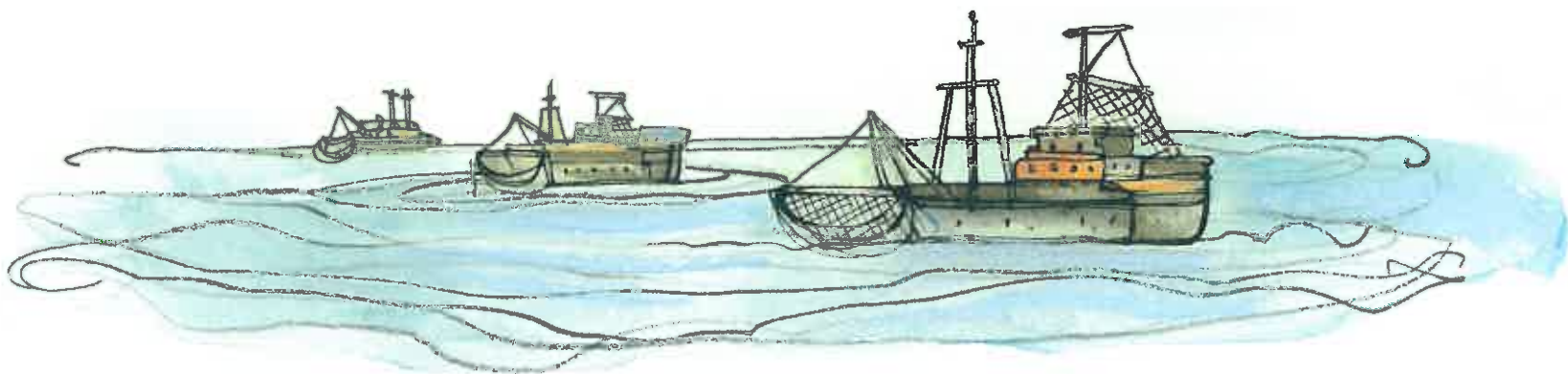
Een **samengesteld werkwoord** bestaat uit twee woorden.

De twee woorden staan in een zin vaak niet naast elkaar en niet aan elkaar.

Beide woorden van het werkwoord horen bij het gezegde van de zin.

opendoen

Ik **doe** de deur **open**.

3 Schrijf een korte zin met het werkwoord in de tegenwoordige tijd.

1 uitleggen

Doe het zo: *1 De juf legt de som uit*

2 schoonmaken

3 teruggeven

4 loslaten

5 voetballen

6 nadoen

4 a Maak vier samengestelde werkwoorden.

Kies uit deze woorden: uit op vallen zetten passen

Doe het zo: *uitvallen,*

b Maak met elk werkwoord een korte zin.

Doe het bijvoorbeeld zo: *Gisteren viel op school het licht uit.*

Waar of niet waar?
In zinnen staan **altijd**
andere woorden tussen de
twee woorden van een
samengesteld werkwoord.

thema 6

week 1

lichaamstaal

spreeken

Gebaren

Ken je de uitdrukking: 'Spreken is zilver, zwijgen is goud'?

Het lijkt een vreemde uitspraak.

Als je praat, ben je toch duidelijker dan wanneer je zwijgt?

Toch zit er ook veel waarheid in de uitdrukking.

Want ook als je niet praat, kun je veel zeggen.

Je steekt je duim op of je knipoogt. Je draait met je ogen

of je knijpt je neus dicht. Je geeuwt of je glimlacht.

Je zit op het puntje van je stoel of juist helemaal onderuitgezakt.

Je steekt je tong uit of je klapt in je handen.

En zo kun je nog een hele poos doorgaan.

In plaats van woorden gebruik je gebaren en de uitdrukking op je gezicht.

Dat heet **non-verbale communicatie** of 'iets zeggen zonder woorden'.

Sommige gebaren horen **van nature** bij ons lichaam.

Daar hoeft je niet bij na te denken.

Als je moe bent of je verveelt, begin je vanzelf te geeuwen.

Van verlegenheid ga je zomaar blozen.

Als er iets grappigs gebeurt, schiet je automatisch in de lach.

Je lichaam past zich aan de situatie aan en reageert daarop.

Soms kies je er zelf voor om te reageren.

Als je broer weer eens overdrijft, doe jij alsof je je vinger in je keel stopt om te braken.

Wie jou bezig ziet, moet dan **achterhalen** wat **het verband** is tussen het gedrag van je broer en jouw braakneigingen.

Meestal is zo iets **nagenoeg** meteen duidelijk.

Het helpt als je daarin **consequent** bent en telkens dezelfde

Ik houd van afwisseling. Daarom schreef ik verhalen over problemen en over knotsgekke avonturen. Ik schreef ook boeken over geloof, verlies of opgroeien.

Ik schrijf voor kinderen die nadenken, die het niet zomaar met alles eens zijn. Het liefst schrijf ik over de grote dingen die je kunt meemaken op doodgewone plekken, zoals thuis of in de klas. Ik ben ook dol op alles wat bijna echt zou kunnen gebeuren, maar net niet helemaal: een marsmannetje in je tuin, een engel op weg naar school.

Kolet Janssen

Kolet Janssen

gebaren gebruikt.

Telkens als iemand zeurt, rol je met je ogen.

Dan weten mensen snel genoeg wat je bedoelt.

Het scheelt ook als je je gebaren en uitdrukkingen **afstemt op** je publiek.

Met twee duimen doen alsof je op een mobieltje tikt, kan meteen helder zijn voor je vriend(in): 'Stuur me een sms'je.'

Maar je oma begrijpt zo misschien niet wat jij wilt zeggen.

Voor haar zul je andere tekens moeten gebruiken.

Soms heb je zelfs geen gebaren nodig om iets duidelijk te maken.

Bij mensen die je heel goed kent, kan **oogcontact** al genoeg zijn.

Zo ziet je moeder of je vader soms heel snel of je liegt of de waarheid spreekt, gewoon door je recht in je ogen te kijken!

En je vriend(in) hoeft je maar even aan te kijken om te zien of jij je goed voelt. Woorden zeggen dus lang niet alles.

Maar met handen, voeten en ogen erbij,

kunnen we bijna alles aan

elkaar duidelijk maken.

Oefenen dus maar!

Wie geeft het mooiste blaas-kusje?

Wie trekt het meest

overtuigende pruilmondje?

En wie heeft de meest

'sprekende' blik in zijn ogen?

Die wordt kampioen

non-verbale communicatie.

themawoorden

consequent

Als je doet wat je van tevoren hebt gezegd.

inconsequent

Als je niet doet wat je van tevoren hebt gezegd.

de communicatie

Het delen van gedachten, ideeën en informatie.

verbale communicatie

Communicatie door middel van woorden.

non-verbale communicatie

Communicatie zonder woorden, bijvoorbeeld lichaamstaal, symbolen (zoals verkeersborden), kleding of geluiden.

van nature

Iets wat vanzelf gaat, wat je niet hebt hoeven leren.

achterhalen

Ergens achter komen, uitvinden wat er bedoeld wordt.

het verband

Als twee dingen met elkaar te maken hebben.

nagenoeg

Zo goed als.

afstemmen op

Ervoor zorgen dat iets bij iets anders past.

het oogcontact

De band die je (even) met iemand hebt als je elkaar in de ogen kijkt.

spreken is zilver, zwijgen is goud

Het is goed als je je mond durft open te doen, maar soms is het verstandiger om even niets te zeggen.

les 1

Eerst proberen

Lees de woorden in de instapkaart.

Ken je de woorden nog niet goed? Begin bij ★

Ken je alle woorden? Begin bij 🟡

- ★ 1 Op de plaatjes zie je verschillende soorten communicatie. Is het verbaal (a) of non-verbaal (b)?

Doe het zo: 1 b

- 2 Lees de zinnen. Is de juf consequent (a) of inconsequent (b)?

- 1 Juf: Iedereen moet een keer klassendienst doen.
Marco: Ik kan niet, ik moet voetballen.
Juf: Dan haal je het een andere keer in.

Doe het zo: 1 a

- 2 Juf: Wie zijn gymspullen vergeet, mag niet gymmen.
Timo: Ik ben mijn gymspullen vergeten.
Juf: Gym dan maar op je blote voeten.
3 Juf: Je mag niet fietsen op het schoolplein.
Zelf stapt ze van haar fiets voor ze het schoolplein opgaat.
4 Juf: Als je jarig bent, mag je alleen trakteren op gezonde dingen.
Juf trakteert op haar eigen verjaardag op spekkies.

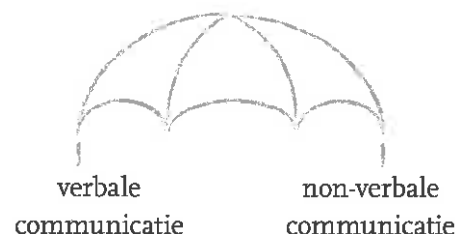
Dit ga je leren

Je oefent de themawoorden.

achterhalen
afstemmen op
nagenoeg
het oogcontact
spreken is zilver, zwijgen is goud
van nature
het verband

consequent	inconsequent
doen wat je zegt	niet doen wat je zegt

de communicatie

3 Welk woord past op de lege plek?

Kies uit: stemmen af achterhalen communicatie
nagenoeg oogcontact van nature
verband spreken is zilver, zwijgen is goud

- 1 Tim en Roos zitten bij elkaar in de klas en zijn ... nooit stil.

Doe het zo: 1 *nagenoeg*

- 2 'Nu geen verbale ... meer!' zegt juf.
- 3 'We gaan rekenen. Kunnen jullie ... hoeveel $72 : 8$ is?'
- 4 'En let op, er is een ... tussen het antwoord bij deze som en de tafel van 8!'
- 5 Tim zoekt ... met Roos.
- 6 Hij weet bijna ... wat zij denkt.
- 7 Ze ... hun actie op elkaar ... en steken ieder tegelijk negen vingers op.
- 8 '...', lacht de juf.

4 Wanneer gebruik je vooral verbale communicatie (a)?
En wanneer gebruik je vooral non-verbale communicatie (b)?
En wanneer gebruik je ze allebei tegelijk (a en b)? Leg ook uit waarom.

- 1 Je belt naar huis om te vertellen dat je bij een vriendje gaat spelen.
- 2 Je wilt je nichtje van drie duidelijk maken dat ze bij je moet komen.
- 3 Je begroet je ouders, nadat je terugkomt van drie dagen schoolkamp.
- 4 Je kijkt naar het treurige gezicht van je vriendin en je denkt: die is verdrietig.

5 Wanneer ben jij consequent? En wanneer ben jij inconsequent? Geef van allebei een voorbeeld.

Wat klopt voor jou?

- a Ik kon de betekenis van de woorden gemakkelijk achterhalen.
- b Ik vond het lastig om de betekenis van de woorden te achterhalen.

les 2

Eerst proberen

Schrijf de afleiding(en) op.

Onderstreep het voorvoegsel of achtervoegsel.

- 1 Kleine potjes hebben grote oren,
is een oude wijsheid.

Doe het zo: 1 potjes, wijsheid

- 2 Het wil zeggen: kinderen zijn goede
luisteraars.
3 Ze kunnen je afluisteren als je rustig zit
te praten.

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij ✨

Dit ga je leren

Je leert wat een **afleiding** is.

Dit moet je weten

Een **afleiding** bestaat uit een woord met een voorvoegsel
of een achtervoegsel.

met achtervoegsel

beeld + ig = **beeldig**

mobiel + tje = **mobieltje**

handel + aar = **handelaar**

leraar + es = **lerares**

net + heid = **netheid**

met voorvoegsel

ge + blaf = **geblaf**

her + openen = **heropenen**

on + diep = **ondiep**

be + sturen = **besturen**

ont + dekken = **ontdekken**

- ★ 1 Schrijf het **gekleurde** woord op. Onderstreep het achtervoegsel.
Zoek het plaatje dat bij het woord hoort. De letters vormen samen een woord.

- 1 Akke fietst met grote **snelheid**.

Doe het zo: 1 snelheid (l)

- 2 Erik is een goede **sporter**.
3 Iris is echt **handig**.
4 Ayman is **grappig**.
5 Felice heeft een **vraagje**.
6 Roos is een goede **luisteraar**.

+heid

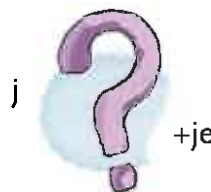
+er

+ig

+ig

+je

+aar

2 a Schrijf de afleiding(en) op.
Onderstreep het voorvoegsel of achtervoegsel.

1 Ik ben een stuntelaar.

Doe het zo: 1 stuntelaar

2 Mijn ouders vinden mijn geklungel grappig.

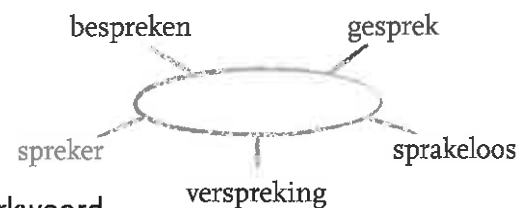
3 Mijn vriendin noemt me sukkelig.

4 Non-verbaal ben ik een klunsje.

5 Verbaal sta ik onbetwist mijn mannetje.

6 Het gelach bevreest me dus niet.

b Kijk naar de woordspin. Achterhaal het basiswoord. Het is een werkwoord.

3 Schrijf de afleiding(en) op. Onderstreep het voorvoegsel en/of achtervoegsel.

Let op: sommige afleidingen hebben een voorvoegsel en een achtervoegsel of twee voorvoegsels.

Gevaarlijk oogcontact

1 Deze dierentuin dankt zijn beroemdheid aan een ontsnapte gorilla.

Doe het zo: 1 beroemdheid, ontsnapte

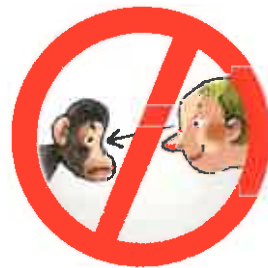
2 De aap besprong een bewonderaar.

3 Hij werd onrustig door haar gestaar.

4 Apen bekijken elkaar nooit zo onbeschaamd.

5 Hij vatte het ongetwijfeld op als een bedreiging.

6 Daarna werd zijn hok opnieuw beveiligd.

4 Maak zelf minstens twee afleidingen van het basiswoord.

1 lucht

Doe het zo: 1 luchtig, ontluchten

2 wonder 3 schuld 4 kennen

betwist/onbetwist

Iets is betwist, als er verschil van mening over is. Iets is onbetwist, als iedereen het erover eens is.

Wat is het verschil tussen een afleiding en een samenstelling?

- Zeg het in je eigen woorden.
- Geef een voorbeeld van een afleiding en een samenstelling.

les 4

Eerst proberen

Is het een enkelvoudige zin of een samengestelde zin?
Schrijf de persoonsvorm(en) op de juiste plek.

- 1 Noa staat voor de etalage van Eva's boetiek.

Doe het zo: *enkelvoudig* | *samengesteld*

1 staat

- 2 Ze kijkt op als ze haar naam hoort.
3 Daar komt mama aan en ze heeft haast.

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij ✨

- ★ 1 Is dit een enkelvoudige zin (a) of een samengestelde zin (b)?

- 1 Ik zwaai en ik roep.

Doe het zo: *1 b*

- 2 Ik wuif me suf.
3 Ik spring op en neer, maar zij ziet mij niet.
4 Zij kijkt niet eens op, dus ga ik maar even door.
5 Ik brul de longen uit mijn lijf, want ze hoort me niet.
6 Oh, zij heeft oordopjes in.

Dit ga je leren

Je leert wat **enkelvoudige** en **samengestelde** zinnen zijn.

Dit moet je weten

Een **enkelvoudige** zin is een zin met één **persoonsvorm** en **onderwerp**.

Ik belde mijn zus.

Een **samengestelde** zin is een zin met twee persoonsvormen en twee onderwerpen.

Ik belde mijn zus en **mijn zus belde** daarna mijn broer.

Vaak staat er een voegwoord in een samengestelde zin.

Je kunt van een samengestelde zin twee enkelvoudige zinnen maken.

- 2 a** Is dit een enkelvoudige zin of een samengestelde zin? Schrijf de persoonsvorm(en) op de juiste plek.

1 Spreken is zilver en zwijgen is goud.

Doe het zo: enkelvoudig | samengesteld
1 is, is

- 2 Maak je een gebaar, dan zeg je ook iets.
- 3 Met een wenk kun je ook veel zeggen.
- 4 Weinig mensen praten zonder gebaren.
- 5 Een aap maakt gebaren, maar een hond kan dat ook.
- 6 De een bedelt om nootjes en de ander kwispelt met zijn staart.

b Bij een persoonsvorm hoort een onderwerp. Schrijf van zin 5 en 6 de onderwerpen op.

- 3** Schrijf de persoonsvormen en onderwerpen van de samengestelde zin op.

1 Ik heb ruzie met mijn vriendin en zij wil me niet meer zien.

Doe het zo: 1 Ik heb zij wil

- 2 Ze heeft mij gezegd dat ik maar snel een andere vriendin moet zoeken.
- 3 Ze is nooit eerder zo beledigd zei ze, nadat ik een duw van haar kreeg.
- 4 Ik gebaarde alleen maar dat ze even moest wachten, zodat ik mijn veters nog kon strikken.
- 5 In haar taal betekent mijn gebaar een heel vies woord, wat ik natuurlijk niet kon weten.
- 6 Ik zoek nu een gebaar voor *sorry* dat iedereen kent.

4 Maak een zo lang mogelijke samengestelde zin.

- 1 Toen we thuiskwamen ...
- 2 Van nature ben ik ...
- 3 De communicatie tussen jou en mij ...

de wenk

Een beweging met je ogen, je hoofd of je handen om iets duidelijk te maken.

Hoeveel persoonsvormen zitten er minstens in een samengestelde zin?

- a één
- b twee
- c drie

Toen Mieke van Hooft zes jaar was, droomde ze ervan schrijfster te worden. Die droom is uitgekomen. Ze heeft al ruim vijftig boeken geschreven, voor kinderen van alle leeftijden. Allemaal boeken met humor. Ze schreef ook spannende boeken, zoals *De tasjesdief*. Daar is ook een film van gemaakt. Mieke maakt ook versjesboeken en ze schrijft gedichten voor Sesamstraat. Ze gaat ook bij scholen op bezoek om voor te lezen. Als Mieke geen zin heeft om te schrijven, bedenkt ze recepten. Kijk maar eens op haar site.

Mieke van Hooft

Het misverstand

Noa staat voor de etalage van Eva's boetiek. Ze staart verlangend naar de kettingen en armbanden die daar uitgestald liggen. Ze kijkt op als ze haar naam hoort. Daar komt mama aan met twee tassen vol boodschappen. Een grote bos asperges ligt bovenop. 'Mam,' begint Noa meteen. 'Kijk eens wat een mooie ketting.' 'Jaja,' antwoordt mama **onbewogen**. 'Ik koop hem niet voor je hoor!' Mama kijkt heel even naar de ketting. Ze heeft **feilloos** aangevoeld dat Noa de ketting graag cadeau wil. Een **goed verstaander** heeft immers **maar een half woord nodig**. Dan richt ze haar **blik** meteen op het verkeer om over te steken. Noa kijkt er niet van op dat mama zo reageert. Eergisteren kreeg ze nog een nieuw armbandje. Mama blijft natuurlijk niet aan de gang. Noa haalt haar schouders op en snel steekt ze over met mama. Terwijl mama haar bagage achter in de auto zet, gaat Noa alvast zitten. Even later opent mama het portier aan de andere kant. De zon schijnt op haar haren. Gisteren is ze naar de kapper geweest. Ze probeert **betrekkelijk** vaak iets nieuws, maar nu is het echt bijzonder. Haar haar is koperrood. Als de zon erop schijnt, geeft het licht. Noa vindt het best mooi. **Alhoewel...** iets minder rood was misschien beter geweest. Mama ploft naast haar neer. 'Laten we maar gauw gaan,' zegt ze. 'Ik moet ook nog even langs de garage, wat ophalen.' Ze kijkt over haar schouder en wil de parkeerplaats afrijden. De auto achter haar toetert luid.

‘Nou moe!’ Mama geeft nijdig gas. ‘Jan Ongeduld! Ik kan niet vliegen! Een beetje **begrip** graag, hoor!’ Ook de tegemoetkomende auto toetert. De vrouw die achter het stuur zit, wijst. ‘Wat is dit toch allemaal die achter het stuur zit, wijst. ‘Wat is dit toch allemaal voor onzin?’ moppert mama. ‘Heb ik wat van ze áán of zo?’ ‘Volgens mij is het je haar,’ zegt Noa plagend. ‘Mam, je bent net zo’n verkeerslicht! Je maakt iedereen van streek!’ Mama voelt aan haar kapsel en kijkt ondertussen met een boos gezicht in het spiegeltje. Even later stopt ze voor een zebepad. Een meneer die net wil oversteken, komt naar hen toe. Met zijn hand gebaart hij dat mama het raampje moet openen. ‘Is dit uw portemonnee?’ vraagt hij. ‘Die lag op het dak van uw auto.’ Mama’s wangen worden net zo rood als haar haren. ‘Ach lieve help, hoe kan dat nou?’ roept ze uit. ‘Ik ben blij dat u zo eerlijk bent meneer!’ De man glimlacht. ‘Ach... **eerlijk duurt het langst**. Dat is het **houvast** in mijn leven.’ ‘Gelukkig maar,’ zegt mama terwijl ze de portemonnee aanpakt. Naast haar giechelt Noa terwijl mama’s haar opvlamt in de zon.

themawoorden

de houding

De manier waarop je je gedraagt tegenover anderen.

onbewogen

Zonder gevoel.

vertwijfeld

Wanhopig.

het begrip

Het begrijpen, je kunnen inleven in een ander.

het onbegrip

Het niet begrijpen, je niet kunnen inleven in een ander.

feilloos

Zonder fouten.

de blik

Het kijken.

betrekkelijk

In vergelijking met iets anders. Ik vind rekenen betrekkelijk moeilijk.

althoewel

Geeft een tegenstelling aan; hoewel. Ik houd niet van snoep, althoewel ik een lolly wel lekker vind.

het houvast

Iets waar je je aan vast kunt houden, waar je steun aan hebt.

$$7 \times 3 = 21$$

$$5 \times 8 = 40$$

$$4 \times 4 = 16$$

$$3 \times 6 = 18$$

10

een goed verstaander heeft maar een half woord nodig

Iemand hoeft maar een beetje te horen om te snappen wat er bedoeld wordt.

eerlijk duurt het langst

Eerlijk zijn levert uiteindelijk het meest op.

les 6

Eerst proberen

Lees de woorden in de instapkaart.

Ken je de woorden nog niet goed? Begin bij ★

Ken je alle woorden? Begin bij ☺

- ★ 1 Lees de verhaaltjes. Los dan de rebussen op.
Welke rebus hoort bij welk verhaaltje?
Schrijf het nummer van het verhaaltje op en de uitdrukking erachter.

- 1 Bram en Aziz zijn vrienden.
Ze spelen altijd samen na school.
Bram vraagt dan: 'Bij mij?' En dan weet Aziz dat
Bram bedoelt dat ze straks bij hem gaan spelen.
- 2 Sterre steelt elke dag een snoepje uit de pot.
Haar zus Lianne vindt dat dat niet mag.
Hun moeder komt er op een dag achter.
Sterre mag nu een week lang geen snoepjes.
Lianne krijgt wel snoepjes.

- b

+

d = l

sch = d + t

- r

- s + st

- b

h = g

st = v

+

kr = st

+

- vlin

z = h + t

k = m - t

- t

k = h

+ w + d

- ot

+

b = d

Dit ga je leren

Je oefent de themawoorden.

alhoewel

betrekkelijk

de blik

een goed verstaander heeft

maar een half woord nodig

eerlijk duurt het langst

feilloos

het houvast

de houding

onbewogen

vertwijfeld

het begrip

het onbegrip

het wel begrijpen

het niet begrijpen

2 Welk woord past op de lege plek?

Let op: bij sommige woorden staat de eerste letter er al.

Kies uit: **betrekkelijk** **alhoewel** **blik** **feilloos**
houvast **houding** **onbewogen**
vertwijfeld **begrip** **onbegrip**

1 Mijn moeder heeft een scherpe ...

Doe het zo: 1 *blik*

- 2 Ze ziet ... wat er niet klopt.
- 3 Mijn broer is ... ongeduldig.
- 4 Hij raakt snel ... als iets niet lukt.
- 5 Mijn moeder blijft daar o... bij.
- 6 Paniekgogels vervullen haar met o...
- 7 ..., meestal kan mijn broer haar h... wel veranderen.
- 8 Dan kan ze wel ... voor hem opbrengen.
- 9 En als het erop aankomt, biedt ze hem altijd h...

3 In elke zin zijn twee spreekwoorden of uitdrukkingen verstopt. Schrijf ze op.

1 Spreken is eerlijk, zwijgen duurt het langst.

Doe het zo: 1 *Spreken is zilver, zwijgen is goud.*
Eerlijk duurt het langst.

- 2 Een goed verstaander is beter dan genezen.
- 3 Oud ijzer op een rijtje zetten.

Wat klopt voor jou?

- a Ik raakte vertwijfeld van deze les.
- b Ik vond het betrekkelijk gemakkelijk.
- c Ik vulde feilloos alles in.

les 7

Eerst proberen

Schrijf de stam van de persoonsvorm op en schrijf de uitgang erachter.

- 1 Mama plaatst haar bagage achter in de auto.

Doe het zo: 1 plaats + t

- 2 Zij vergeet wat.
- 3 Mama vindt haar portemonnee boven op het dak!

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij 🍌

- ★ 1 Schrijf de stam van de persoonsvorm op. Onderstreep de laatste letter.

- 1 Zij heet mevrouw Julia.

Doe het zo: 1 heet

- 2 Ze woont helemaal alleen in het grote huis.
- 3 Ze zit uren in haar stoel te lezen.
- 4 Haar hond Fik ligt dan aan haar voeten te slapen.
- 5 Ze tikt altijd tegen het raam naar Hans.
- 6 En dan zwaait ze lachend naar Hans met een beverige hand.

Dit ga je leren

Je leert hoe het komt dat je **persoonsvormen** die eindigen op de klank < t > schrijft met -t, -d of -dt.

Dit moet je weten

De **persoonsvorm** van de hij-vorm in de tegenwoordige tijd is **stam** + t.

Als de **stam** eindigt op -t, komt er geen -t in de hij-vorm bij.

onderwerp	tegenwoordige tijd	
ik, ... jij?	vind	fluit
jij, u, hij, zij, het	vind + t	fluit

olijk

Grappig, leuk.

2 a Schrijf de stam van de persoonsvorm op en schrijf de uitgang erachter.

Let op: in zin 2 en 5 staan er twee.

1 Marks oma Dora houdt van de stilte.

Doe het zo: 1 *houd + t*

2 Daarom zwijgt ze liever dan dat ze praat.

3 Zelfs nee zeggen, vindt ze soms al te veel.

4 Dan schudt ze alleen maar een beetje met haar hoofd.

5 Als ze mij groet, geeft ze me een olijke knipoog.

6 Maar Mark antwoordt altijd gewoon met 'dag oma Dora'.

b Kijk naar je antwoorden. Bij welke werkwoorden komt er geen uitgang achter de stam?

3 Schrijf de zin in de hij-vorm.

1 Ik sluit mijn ogen.

Doe het zo: 1 *Hij sluit zijn ogen.*

2 Ik verslind zo zes boterhammen.

3 Ik spring op, sprint weg en glijd uit.

4 Ik eet alleen dat waarvan ik houd.

5 Ik overdrijf niet.

6 Ik houd hem vast.

Goed of fout?

Een werkwoord waarvan de stam niet eindigt op een -d, kan nooit eindigen op -dt.

les 9

Eerst proberen

Schrijf de zin op met leestekens.

1 Laten we maar gauw gaan zegt mama

Doe het zo: 1 *Laten we maar gauw gaan,*
zegt mama.

2 Je bent net een verkeerslicht plaagt Noa

3 Hoe kan dat nou roept ze uit

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij 🗺️

★ 1 Schrijf de zinnen uit het stripje op als een toneelstukje.
Gebruik aanhalingstekens.

Doe het zo: 1 *Ben je van de trap gevallen?*

Dit ga je leren

Je leert wat **aanhalingstekens** zijn en wanneer je ze gebruikt.

Dit moet je weten

- **Aanhalingstekens** zijn leestekens.
- Je gebruikt aanhalingstekens als je precies opschrijft wat iemand zegt.
'Dat had je niet moeten doen!'
- Vaak staat er een kort zinnetje achter.
- Tussen wat iemand zegt en dat korte zinnetje hoort een komma, tenzij er al een leesteken staat.
'Dat heb je goed gedaan,' zei de juf.
'Wie weet het antwoord?' vraagt de juf.

zijn blik spreekt boekdelen

Hoewel er niks gezegd wordt, kun je alles uit zijn blik begrijpen.

2 Schrijf de zin op met leestekens.

1 Is er iets aan de hand vraagt meester Dennis
Doe het zo: 1 *'Is er iets aan de hand?'*
vraagt meester Dennis.

- 2 Je houding in de klas is veranderd Sieds
- 3 Uh nee ... aarzelt Sieds
- 4 Je blik spreekt boekdelen zegt meester Dennis
- 5 Fleur plaagt me fluistert Sieds
- 6 Ze heeft geen begrip voor je gevoelens
zegt zijn meester

3 Schrijf de zin op met leestekens.

1 Denk je dat Sieds op jou is vraagt Ronja aan Fleur
Doe het zo: 1 *'Denk je dat Sieds op jou is?'* *vraagt Ronja aan Fleur.*

- 2 Dat weet ik wel zeker lacht Fleur
- 3 Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig zegt ze
- 4 En vraagt Ronja heeft hij je al gevraagd
- 5 Dat durft hij toch niet. Zal ik hem dan vragen wil Fleur weten
- 6 Nou ... zegt Ronja veel succes

4 Fleur stapt meteen naar Sieds om te vertellen dat ze hem leuk vindt.
Wat zegt ze? Wat antwoordt Sieds?
Schrijf dit op met de juiste leestekens.

Wanneer gebruik je aanhalingstekens?
Schrijf het antwoord alsof je het aan iemand vertelt.

lichaamstaal

De meeste schrijvers verzinnen hun eigen verhalen. Natuurlijk, daar zijn het toch schrijvers voor?

Maar Bibi Dumon Tak ziet dat anders.

Je kunt namelijk ook verhalen schrijven die echt gebeurd zijn. Zoals het verhaal van Wojtek, de beer die als mascotte meeging met Poolse soldaten.

Wojtek wordt in geen enkel geschiedenisboek genoemd, terwijl hij toch heel beroemd was.

Daarom schreef Bibi een boek over hem. Soms schrijft ze ook over kinderen die in de gevangenis zitten, in Nederland. Ook die verhalen zijn allemaal waargebeurd. Ze vindt het belangrijk dat dieren en kinderen niet overgeslagen worden. Daarom kijkt ze goed om zich heen. Ze zegt: 'Ik zal altijd over echte dingen blijven schrijven, want er lopen nog genoeg vergeten kinderen en dieren rond.'

Bibi Dumon Tak

Wolven

Het stormt in het bos. Het giert, het raast, het kraakt, het snerpt, het sneeuwt, het..., het... het **huilt**. Ja echt, als je goed luistert, hoor je links en rechts gejack boven alles uit. Wolvengejack. Wat doen die beesten daar op die onheilspellende plek? Moeten ze geen dekking zoeken? Moeten ze niet ver wegkruipen in een diep hol waar de storm ze niet kan grijpen? Nee. Wolven hebben geen hol. Hun vacht is zo dik dat ze **tegen een stootje kunnen**. Waarom ze dan toch huilen? Niet omdat ze het koud hebben of omdat ze bang zijn, maar om te zeggen: 'Hallo! Hier ben ik, waar ben jij?' Wolven leven in een **roedel**, een groepje dat bestaat uit ongeveer tien dieren. Vader en moeder zijn de baas. Daarna komen de oudste kinderen van twee jaar. Daarna die van één jaar. En soms zijn er nog puppy's bij, die net geboren zijn. Die hele roedel wolven woont in een **territorium**. Dat is een gebied waarin alleen zij mogen komen. De vader plast en poept overal om tegen andere wolven in de buurt te zeggen: hier wonen wij, er is geen plek voor **soortgenoten**. Wegwezen dus, of je gaat eraan. Wij dulden geen **concurrentie**! Wolven zijn streng voor elkaar, maar wie zich aan de regels houdt, heeft niets te vrezen. Om die regels te kennen, moet je de wolventaal goed spreken. Zo janken ze tijdens een storm naar elkaar om een signaal af te geven waar ze zijn, zodat ze elkaar niet kwijtraken. Soms janken de ouders ook om hun kinderen te alarmeren dat ze iets te eten hebben gevonden. De ene jank verschilt van de andere. Wolven **beschikken over** een heel janksysteem. Alle dieren, van groot tot klein, weten precies wat welke jank betekent. Zo kunnen ze op grote afstand met elkaar praten. Wolven zijn echte roofdieren. Hun enige vijand is de mens, omdat de mens denkt: wolven zijn gevaarlijk. Wolven eten onze kinderen op en ze doden onze schapen. Er is weinig begrip voor de wolf en daarom wordt er op hem gejaagd.

themawoorden

Jammer. Want eigenlijk, als je het goed bekijkt, is de wolf onze allergrootste vriend. Waarom? De wolf is de voorouder van onze hond, vandaar.

De labrador die bij jou thuis in zijn mand ligt, stamt af van dat machtige wilde beest uit het bos. En niet alleen de labrador, haha, maar ook de teckel en de pekinees. Je zult het niet geloven, maar zo is het wel.

Daarom plast jouw hond net als wolven nog steeds tegen bomen. Nou ja, lantaarnpalen. Daarom jankt hij als je weg bent, om te zeggen: ik ben hier, waar ben jij? Daarom gaan sommige honden grommen als er een vreemde in hun huis komt.

Allemaal wolvengedrag. Allemaal geërfd van hun heel verre overgrootouders.

Wolven wonen in verlaten gebieden, omdat ze helemaal niet van mensen houden. De kans dat je een wolf tegen het lijf loopt, is heel klein. En als dat toch gebeurt, zal hij niets doen, omdat hij meer van herten houdt. Kom je een hele roedel wolven tegen in een **stikdonker** bos waar de wind raast en de sneeuw om je oren giert, dan kun je beter doodstil

blijven staan. Ga je rennen, dan **kom je van de regen in de drup**. De wolf houdt ervan zijn prooi op te jagen en hem dan te grijpen...

Daarin verschilt hij van onze hond: die rent liever achter een balletje aan.

schemerig

Tussen licht en donker in, vlak voordat de zon opkomt of vlak nadat die ondergaat.

stikdonker

Heel erg donker.

het territorium

Het gebied dat een mens of dier ziet als zijn leefgebied.

de soortgenoot

Iemand die tot dezelfde groep behoort of een dier dat tot dezelfde soort behoort.

afbakenen

Aangeven waar de grens (van een gebied) ligt.

huilen

Het geluid van de wind dat op huilen lijkt.

de roedel

Een groep wolven die samenleeft.

de concurrentie

De strijd tussen mensen of dieren om de beste plek.

het signaal

Een sein of teken dat aangeeft dat je iets moet doen of dat er iets moet gebeuren.

beschikken over

Gebruik van iets of iemand kunnen maken.

tegen een stootje kunnen

Sterk zijn wanneer je in een lastige toestand komt.

van de regen in de drup komen

Van het ene probleem in een nog groter probleem terechtkomen.

les 11

Eerst proberen

Lees de woorden in de instapkaart.

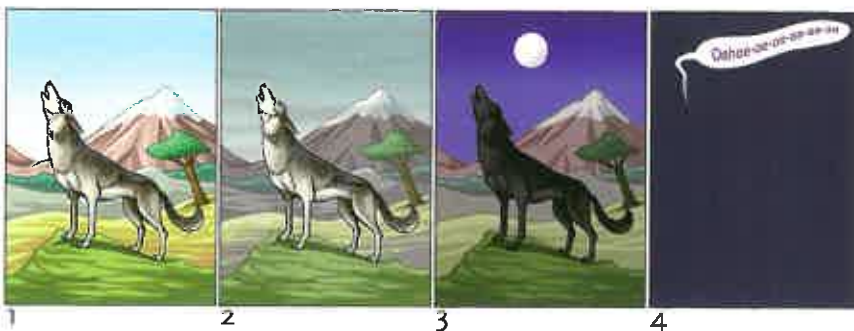
Ken je de woorden nog niet goed? Begin bij ★

Ken je alle woorden? Begin bij 🗨️

★ 1 Hoe is de lucht achter de huilende wolf?

Kies uit: donker licht stikdonker schemerig

Doe het zo: 1 licht

🗨️ 2 Welk woord hoort op de lege plek?

Kies uit: af te bakenen huilen beschikken over concurrentie
een roedel een signaal soortgenoten territorium

Wolven leven in 1 ...

Doe het zo: 1 een roedel

Hierin is plaats voor ongeveer tien 2 ...

Wolven plassen tegen bomen. Dat doen ze om hun 3... 4 ...

Hierdoor hebben ze geen 5 ... van andere wolven.

Wolven 6 ... goede stembanden. Hiermee geven ze nog 7 ... af.

Luister maar naar het 8 ... van de wolven: 'oehoe-oe-oe-aa-aa-aa'!

Dit ga je leren

Je oefent de themawoorden.

beschikken over

de concurrentie

huilen

de roedel

het signaal

tegen een stootje kunnen

van de regen in de drup komen

3 Welke uitleg hoort bij het spreekwoord of de uitdrukking?

- 1 Een goed verstaander heeft maar een half woord nodig.
- a Een ander spreekt elk woord voor de helft uit, toch snap ik het.
 - b Een ander vertelt alles voor de helft, ik begrijp er niets van.
 - c Een ander begrijpt al na een paar zinnen wat ik bedoel.

- 2 Van de regen in de drup komen.
- a Na een tijdje zit je nog meer in de problemen.
 - b In de problemen komen, omdat het zo slecht weer is.
 - c Het tweede probleem is minder erg dan het eerste probleem.

- 3 Tegen een stootje kunnen.
- a Een probleem tegenkomen.
 - b Goed met tegenslag kunnen omgaan.
 - c Een probleem niet kunnen oplossen.

Doe het zo: 1 c

4 a Het is niet altijd op dezelfde tijd **schemerig**.
Leg uit hoe dat kan. Gebruik 'zomer' of 'winter'.

b Als het **stikdonker** is, zie je helemaal niets.
Waar heb jij dat wel eens meegemaakt? Hoe voelde je je toen?

Welke drie woorden uit deze les hebben **het meest** met wolven te maken?

Ies 12

Eerst proberen

Zoek het **gekleurde** woord in het woordenboek op.
Lees de zin en schrijf de goede betekenis op.

- 1 Hanen **kraaien** als de zon opkomt.

Doe het zo: 1 *een geluid dat klinkt als 'kukeleku'*

- 2 Mijn oom heeft een **vleugel** in huis.
- 3 De agent **boeit** de inbreker.

Heb je een fout? Begin bij ★

Heb je alles goed? Begin bij ✨

- ★ 1 Zoek het woord op in het woordenboek.
Schrijf beide betekenissen op.

- 1 pony

Doe het zo:

- 1 *een klein soort paard*
- 2 *haar dat over je voorhoofd hangt en boven je ogen is afgeknipt*

- 2 haring
- 3 pad
- 4 griet

Dit ga je leren

Je leert welke betekenis je moet kiezen als er in het woordenboek meer betekenissen staan.

Dit moet je weten

Als een woord meer dan één betekenis heeft, kijk je welke betekenis het beste in de zin past.

Ik heb een **lamme** arm van het schrijven.

- 1 het **lam** Een lam is het jong van een schaap.
- 2 **lam** Lam is verlamd. Iemand die lamme benen heeft, kan niet lopen.

lam → betekenis 2

de **poncho** ~~een~~ *poncho's* (twee poncho's)
Een poncho is een lap stof die je als een jas draagt. Er zitten geen mouwen aan. In het midden zit een gat voor je hoofd. Poncho's van plastic worden als regenjas op de fiets gebruikt. Kijk ook bij: cape.

het **pond** (twee ponden)
① Een **pond** is het gewicht van een halve kilo. Dat is hetzelfde als vijfhonderd gram. → Een grote pot pinda-kaas weegt een **pond**.
② Een **pond** is een Engelse munt.

de **pont** (twee ponten) Een **pont** is een veerboot. Met een **pont** word je van de ene kant van een rivier naar de andere kant gebracht. Er is op die plek geen brug.

de **pony** ~~een~~ *ponnie* (twee pony's)
① Een **pony** is een klein soort paard.
② Een **pony** is haar dat over je voorhoofd hangt en boven je ogen is afgeknipt.

de **poos** Een **poos** betekent: een tijdje. Je zegt niet precies hoelang. → We hebben een **poos** staan wachten.

de **poot** (twee poten)
① Een **poot** is een been van een dier.
② Stoelen en tafels hebben **poten**. Dat zijn de staven waarmee ze op de grond steunen.

de **pop**
① (twee poppen) Een **pop** is een stuk speelgoed. **Poppen** hebben de vorm van een mens.

② (twee poppen) Een **pop** is een rups die zich heeft ingesponnen in draden. Uit een **pop** komt later een vlin-der.

③ **Pop** is hetzelfde als popmuziek.

de **popcorn** (ook: het popcorn) **Popcorn**, dat zijn maiskorreltjes die in een heel hete pan zijn gebakken. Ze knappen dan open.

popelen (popelde, heeft gepopeld) Als

- 2** Zoek het gekleurde woord op in het woordenboek.
Lees de zin en schrijf de goede betekenis op.

- 1 Papa **knort**, omdat ik mijn bord niet leeg eet.

Doe het zo: 1 *Als iemand op je knort, is die persoon een beetje boos op je. Hij of zij moppert.*

- 2 De kapitein ligt in zijn **kooi** te slapen.
3 Mijn kleren zijn weer helemaal **fris**.
4 Ik hoop dat ik een hoog cijfer haal voor mijn **toets**.
5 We willen Yvette **strikken** om mee te helpen.
6 Het is vandaag erg **kil** buiten.

- 3** Zoek het gekleurde woord op in het woordenboek.
Lees de zin en schrijf de goede betekenis op.

- 1 De kunstenaar zet zijn schilderij op de **ezel**.

Doe het zo: 1 *een bord met poten*

- 2 Het restaurant krijgt veel klachten over het **flauwe** eten.
3 De wind **giert** over het eiland.
4 Er zijn veel soldaten bij de **slag** omgekomen.

- 4** Zoek het gekleurde woord op in het woordenboek.
Lees de betekenissen. Kies één zin uit en maak er een tekening van.

- 1 De **muis** speelt met de muis.

Doe het zo:

- 2 De **pier** kruipt over de pier.
3 Het **paard** springt over het paard.
4 De **sik** heeft een sik.

knorren

- 1 Varkens knorren. Ze maken dan een geluid dat klinkt als 'grroh'.
- 2 Als iemand op je knort, is die persoon een beetje boos op je. Hij of zij moppert.

Welke zin past het beste bij jou en deze les?

- a Ik voel me op mijn **gemak** wanneer ik deze opdrachten maak.
- b Deze opdrachten kan ik met **gemak**.

Om de beurt

Lees de zin.

Schrijf het onderwerp (of de onderwerpen) op.

Schrijf de persoonsvorm(en) op.

Schrijf op of het een samengestelde of een enkelvoudige zin is.

Controleer of alles klopt.

Ga zo door tot alle zinnen op zijn.

1 Sam kijkt naar het Jeugdjournaal.

Doe het zo:

1 Sam - kijkt - enkelvoudige zin

2 Hij hoort niet zo goed, maar hij kan het nieuws toch volgen.

3 De gebarentolk vertaalt alles, zodat Sam weet waar het over gaat.

4 De tolk maakt gebaren die alle doven kennen.

5 Elke beweging van armen, handen, hoofd en gezicht heeft een andere betekenis.

6 Sam kijkt naar haar handen en hij begrijpt de tolk feilloos.

7 Hij heeft zo leren communiceren op de dovenschool.

Dit ga je doen

Je oefent voor de toets.

Je leert dat het bij samenwerken belangrijk is af en toe te herhalen wat iemand zegt.

Dit moet je weten

Om de beurt

Samen delen

Dit heb je nodig

- 1 schrijfblaadje
- 1 blauw kleurpotlood
- 1 groen kleurpotlood
- 1 rood kleurpotlood
- 1 geel kleurpotlood

2 Om de beurt

 Lees de zin. Schrijf de stam van de persoonsvorm op en schrijf de uitgang erachter.

 Controleer het antwoord. Ga verder met zin 2.

 Controleer het antwoord. Ga verder met zin 3.

 Controleer het antwoord. Ga verder met zin 4.

Ga door tot alle zinnen op zijn.

1 Hij voelt zich duizelig.

Doe het zo: 1 *voel* + *t*

2 Hij wordt verrast.

3 Hij kijkt boos.

4 Hij lacht hardop.

5 Hij vindt hem cool.

6 Hij bloost.

7 Hij verveelt zich.

8 Hij vindt het eng.

3 Samen delen

Wanneer gebruik je aanhalingstekens? Praat er samen over.

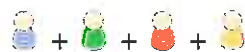
Tip: kijk bij les 9.

Luister 1 minuut goed naar wat er in jullie klas gezegd wordt.

Schrijf dat op. Denk aan de aanhalingstekens.

Schrijf minstens twee zinnen.

Lees om de beurt een zin voor.

Controleer of de aanhalingstekens goed zijn.

Heb je herhaald wat je buur zei?

- a ja, drie keer of vaker
- b ja, minder dan drie keer
- c nee

les 15

- ★ a Kijk naar je toets. Zoek de woorden die je fout had. Zet er een kruisje voor.
- b Maak een lijstje van de woorden die je fout had. Zoek de betekenis op en schrijf deze achter de woorden. Kies een van de opdrachten.
- Oefen de betekenis van de woorden voor jezelf. Vouw je blaadje dubbel zodat je alleen de woorden ziet. Kies een van de woorden. Zeg de betekenis voor jezelf. Vouw je blaadje open en kijk of je het goed had.
 - Bedenk om de beurt een kort verhaaltje met de woorden op je lijstje. Vertel dat aan je buur. Zorg ervoor dat in je verhaal de betekenis duidelijk is.
 - Maak een woordkaart van de woorden.

beschikken over

olijk

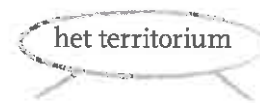
Gebruik van iets of iemand kunnen maken.
Grappig, leuk.

Dit heb je geleerd

Je oefent nog een keer met de woorden uit de toets.

Weet je nog?

beschikken over
betrekkelijk
een goed verstaander heeft
maar een half woord nodig
knorren
olijk
schemerig
spreken is zilver, zwijgen is goud
van de regen in de drup komen
het verband
de wenk

de soortgenoot

afbakenen

de communicatie

verbale
communicatie

non-verbale
communicatie

 2 Schrijf op welk woord in of welk spreekwoord bij de zin hoort.

Kies uit: **betrekkelijk** **een goed verstaander heeft maar een half woord nodig** **knort**
olijk **spreken is zilver, zwijgen is goud** **van de regen in de drup komen**

1 Othman vraagt: 'Wat krijg ik voor mijn verjaardag?' Zijn vader zegt niks, maar geeft alleen een knipoog.

Doe het zo: *1 spreken is zilver, zwijgen is goud*

2 Othman is bijna te laat voor school. Om toch nog op tijd te komen, gaat hij rennen. Hij glijdt uit en valt in een plas. Nu is hij te laat én kletsnat.

3 Othman vindt taal iets gemakkelijker dan rekenen. Othman vindt rekenen ... gemakkelijk.

4 Othman zit onderuitgezakt in de klas. Juf zegt: 'Othman,...' Othman gaat meteen rechtop zitten.

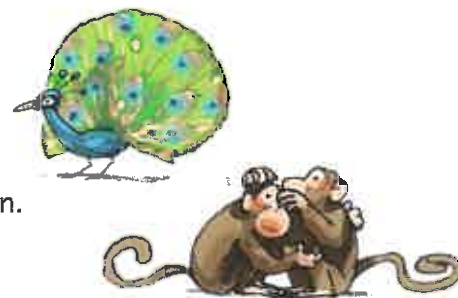
5 Juf ...: 'Othman, heb je nou alweer je werk niet af? Het is ook altijd hetzelfde met jou!'

6 Othman zegt met een ... gezicht: 'Haastige spoed is zelden goed, juf.'

 3 a In welke zin wordt communicatie gebruikt om het territorium af te bakenen?

- 1 Een wolf plast tegen bomen.
- 2 Een pauw zet zijn staart op als er een vrouwtje in de buurt komt.
- 3 Een walvis 'zingt' onder water.
- 4 Twee apen vlooien elkaar.
- 5 De buurman zet een bordje 'Eigen terrein, niet betreden' in zijn tuin.

b Bedenk nog een manier waarop dieren hun territorium afbakenen.

4 Lees de zin. Wie gebruikt er verbale communicatie en wie gebruikt er non-verbale communicatie? Leg ook uit waarom.

- 1 Marloes is een vriendin van Monique. Ze stuurt Monique een sms'je om te vragen of ze mee gaat winkelen.
- 2 Lara is doventolk. Ze vraagt in gebarentaal of Paul trek heeft in koffie.
- 3 Maaïke is juf. Ze wil dat de kinderen stil zijn. Ze legt haar vinger op haar lippen en zegt: 'Ssst.'

- Lees de woorden van de instapkaart nog eens.
- a Ken je ze nu allemaal goed?
ja – een beetje – nee
 - b Schrijf de woorden die je moeilijk vindt nog een keer op.

les 16

- ★ 1 Het **gekleurde** woord is een afleiding. Schrijf het woord op en onderstreep het voorvoegsel of achtervoegsel.

- 1 Beste **fluisteraar**.

Doe het zo: 1 fluisteraar

- 2 Mijn Bobby is meestal erg **rustig**.
 3 Maar er is één **probleempje**.
 4 Als de bel gaat, **ontploft** hij.
 5 Hij **bedreigt** de visite.
 6 Kunt u hem **behandelen**?

Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd wat een **afleiding** is.

Weet je nog?

Een **afleiding** bestaat uit een woord met een voorvoegsel of een achtervoegsel.

met achtervoegsel

beeld + ig = **beeldig**

mobiel + tje = **mobieltje**

handel + aar = **handelaar**

leraar + es = **lerares**

net + heid = **netheid**

met voorvoegsel

ge + blaf = **geblaf**

her + openen = **heropenen**

on + diep = **ondiep**

be + sturen = **besturen**

ont + dekken = **ontdekken**

- 2 Zoek de afleiding(en). Schrijf het woord op en onderstreep het voorvoegsel of achtervoegsel.

Let op: soms staan er meer afleidingen in een zin.

- 1 Mijn Fifi is een echte bedelaar.

Doe het zo: 1 bedelaar

- 2 Ze bekijkt me onbewogen als ik eet.
 3 Ik word zenuwachtig van haar blik.
 4 Om eraan te ontsnappen, geef ik haar een koekje.
 5 Ik weet: dat is erg inconsequent van me.
 6 Fifi benut mijn zwakheid feilloos.

- 3 Is het **gekleurde** woord een afleiding of een samenstelling?
Schrijf de woorddelen op.

- 1 Is uw hond **onhandelbaar** of **hyperactief**?

Doe het zo: 1 *afleiding: on + handel + baar,*
samenstelling: hyper + actief

- 2 Is elke **wandeling** een **ramptocht**?
3 Begin vandaag nog met het **opvoeden**.
4 Elke hond heeft een **rustige leider** nodig.
5 U **ontwikkelt** zich tot **roedelleider**.
6 Uw hond wordt **ongelooflijk** snel een **tophond**.

- 4 Maak zoveel mogelijk afleidingen
met het basiswoord **volgen**.
Maak met elke afleiding een zin.

Met wat voor soort woorden kun je een afleiding maken?
Er kunnen meer antwoorden goed zijn.
werkwoorden – zelfstandige naamwoorden – voorzetsels –
bijvoeglijke naamwoorden – lidwoorden

les 17

- ★ 1 Elke zin heeft twee persoonsvormen en twee onderwerpen. Schrijf ze op.

- 1 Wendy wijst en Cyril kijkt.

Doe het zo: 1 *Wendy wijst, Cyril kijkt*

- 2 Zij zien een lange man en hij heeft een koffer.
3 De lange man heet Geert en hij heeft taart in zijn koffer.
4 Marijke is dol op taart en dus komt ze er snel bij staan.
5 Wendy en Cyril wenken naar Natasja, maar zij houdt niet van taart.
6 En Adri is boos, want hij heeft geen stukje gekregen.

- 2 Is het een enkelvoudige zin of een samengestelde zin? Schrijf de persoonsvorm(en) op de juiste plek.

- 1 Vergeet je wel eens gebaren te maken of gebruik je vaak de verkeerde gebaren?

Doe het zo: *enkelvoudig* | *samengesteld*
1 *vergeet, gebruik*

- 2 Dan kunt u bij onze gebarendokter terecht.
3 Dokter Pieter is onze specialist in gebaren.
4 Dokter Annemiek weet alles van kindergebaren.
5 Bij ons leer je de juiste gebaren en welke gebaren je beter niet kunt maken.
6 Dat is belangrijker dan je misschien denkt!

Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd wat **enkelvoudige** en **samengestelde** zinnen zijn.

Weet je nog?

Een **enkelvoudige** zin is een zin met één **persoonsvorm** en **onderwerp**.

Ik belde mijn zus.

Een **samengestelde** zin is een zin met twee persoonsvormen en twee onderwerpen.

Ik belde mijn zus en **mijn zus belde** daarna mijn broer.

Vaak staat er een voegwoord in een samengestelde zin.

Je kunt van een samengestelde zin twee enkelvoudige zinnen maken.

3 Schrijf op hoeveel enkelvoudige zinnen je van de samengestelde zin kunt maken.

1 Zet de machine aan en wacht tot hij opgewarmd is.

Doe het zo: 1 twee

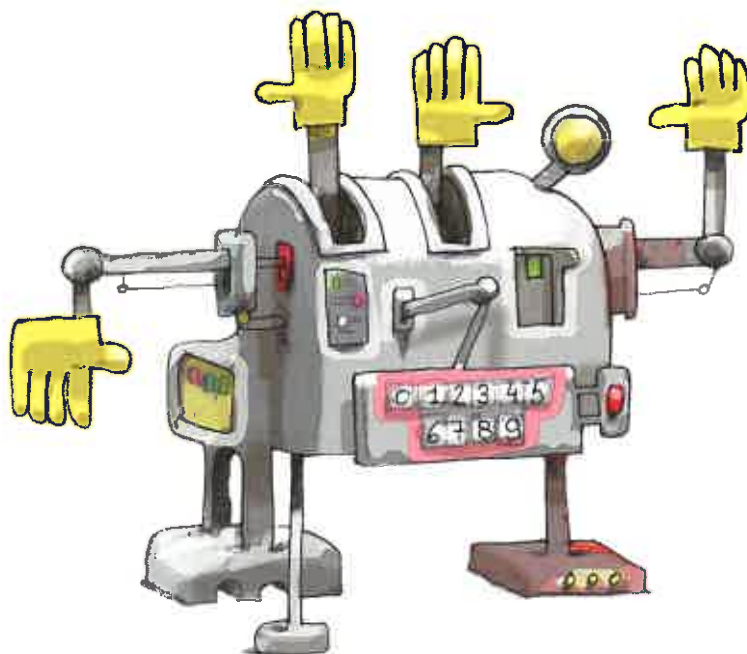
2 De gebarenmachine is warm en dan gaat het rode licht branden, terwijl er tegelijkertijd een zoemer klinkt.

3 U voert op het toetsenbord het getal in en dit getal geeft aan welk gebaar er gemaakt moet worden.

4 De machine zal het gebaar maken en het apparaat zal dit gedurende tien minuten volhouden, tenzij de gebruiker de machine stopzet.

5 In de handleiding vindt u een grote hoeveelheid gebaren die deze machine kan maken als hij maar met zorg behandeld wordt.

6 De machine mag nooit op een gladde vloer staan, omdat hij dan zal gaan glijden.

Ik kan de persoonsvormen in een samengestelde zin gemakkelijk vinden.

- a ja
- b nee

les 19

- ★ 1 Schrijf de stam van de persoonsvorm op.
Onderstreep de laatste letter.
Let op: in zin 6 staan twee persoonsvormen.

- 1 Een wolf leeft in een roedel.

Doe het zo: 1 *leef*

- 2 De roedel wordt gevormd door ongeveer tien wolven.
3 Een wolf woont in een territorium.
4 Hij jankt om iets duidelijk te maken.
5 Het janken van de ene wolf verschilt van dat van de andere.
6 Zo weet de ene wolf precies wat de andere bedoelt.

Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd hoe het komt dat je **persoonsvormen** die eindigen op de klank **t** schrijft met **-t**, **-d** of **-dt**.

Weet je nog?

De **persoonsvorm** van de **hij**-vorm in de tegenwoordige tijd is **stam + t**.

Als de **stam** eindigt op **-t**, komt er geen **-t** in de **hij**-vorm bij.

onderwerp	tegenwoordige tijd	
ik, ... jij?	vind	fluit
jij, u, hij, zij, het	vind + t	fluit

- ★ 2 Schrijf de stam van de persoonsvorm op en schrijf de uitgang erachter.

- 1 De mens spreekt, het schaap blaat.

Doe het zo: 1 *spreek + t, blaas*

- 2 De arend zweeft, jij loopt en staat.
3 De kip broedt op een ei, de vrouw baart een kind.
4 De koningin schrijdt, de haas sprint.
5 De man eet graag vlees,
de koe houdt van gras.
6 De wolf bezit een vacht,
jij draagt een jas.

3 Zet de zin in de hij-vorm.

1 Ik lijk op mijn broer.

Doe het zo: *Hij lijkt op mijn broer.*

2 Ik antwoord op de vragen.

3 Ik fiets naar school.

4 Ik fluit een liedje.

5 Ik verzend een brief.

6 Ik kom ook.

Wat is juist?

Een persoonsvorm in de tegenwoordige tijd in de ik-vorm kan niet eindigen op ...

- a -t
- b -dt
- c -d
- d -b

★ 1 Een kleine cursus hondengedrag

Schrijf op wat de honden zeggen, als ze konden praten.
Gebruik leestekens.

Doe het zo: 1 *'Wil je met me spelen?'*

Dit heb je geleerd

Je hebt geleerd wat **aanhalingstekens** zijn en wanneer je ze gebruikt.

Weet je nog?

Aanhalingstekens zijn leestekens.

Je gebruikt aanhalingstekens als je precies opschrijft wat iemand zegt.

'Dat had je niet moeten doen!'

Vaak staat er een kort zinnetje achter. Tussen wat iemand zegt en dat korte zinnetje hoort een komma, tenzij er al een leesteken staat.

'Dat heb je goed gedaan,' zei de juf.

'Wie weet het antwoord?' vraagt de juf.

- 2 Marja vertelt over honden. Schrijf op wat ze zegt. Schrijf erachter: zegt (of vertelt) Marja. Denk aan de leestekens.

1 Wees voorzichtig met oogcontact.

Doe het zo: 1 *'Wees voorzichtig met oogcontact,' zegt Marja.*

2 Honden hebben dat nagenoeg nooit.

3 Een onbewogen blik betekent vaak: vechten.

4 Soortgenoten praten meer met geursignalen.

5 Laat een hond dus aan je hand snuffelen.

6 Ben je bang? Negeer de hond dan consequent.

- 3 Kijk naar de illustraties. Schrijf de tekst op als in een verhaal.

Doe het zo: 1 *'Mama, ik ben bang,' jammert Zoë.*

4 Mama wordt niet boos op Koos.

Stel je voor dat ze wel boos wordt.

Hoe gaat het gesprek dan?

Begin zo: 'Waar bemoeit u zich mee?' zegt mama boos.

Hoeveel aanhalingstekens kunnen er in een zin staan? Er kunnen meer antwoorden goed zijn.

- a 1
- b 2
- c 3
- d 4

thema 7 week 1

boeken

Kinderdichters

Er bestaan veel boeken met gedichten voor kinderen. De versjes van Annie M.G. Schmidt ken je vast wel. Maar er zijn ook dichtbundels voor oudere kinderen. Zoals *Wie heeft de wolken gemolken?* van Willem Wilmink. Of de boeken van Theo Olthuis. Op www.leesplein.nl kun je alles vinden over deze en andere schrijvers. Veel kinderen schrijven zelf ook gedichten. Daarom is er elk jaar een wedstrijd van de Stichting Kinderen en Poëzie.

Bas van Lier

Bas van Lier

Zesentwintig letters: wat een feest

Letters zijn leuke dingen. Je hebt er zesentwintig en het is verbluffend wat je daarmee kunt doen. Met letters kun je opschrijven wat je denkt, voelt of weet. Je kunt er je dromen mee beschrijven of je geheimen mee op papier zetten. Alles wat je verzint, kun je met letters echt maken. Iemand die jouw verhaal daarna leest, krijgt jouw verzinsels in zijn hoofd. Dat is toch wel verbazingwekkend, vind je niet? Met letters kun je verschillende soorten teksten schrijven. Van verzonnen verhalen tot teksten die iets uitleggen. Op deze pagina's lees je wat meer over soorten teksten die er zijn.

Verhaal of roman

In een verhaal lees je de **belevissen** van een of meer hoofdpersonen. Een verhaal kan spannend of griezelig zijn, of juist knotsgek. Meestal is het verzonnen. Maar het kan ook echt gebeurd zijn. Dan staat erbij dat het een 'waargebeurd' verhaal is. Een verhaal van een paar pagina's heet een 'kort verhaal'. Zo'n verhaal kun je lekker in één keer uitlezen. Andere verhalen vullen een heel boek. Zo'n boek noem je een roman. Het leuke van een roman is, dat je langere tijd in een andere wereld kunt zijn. Een wereld die de schrijver voor je heeft bedacht. Zo heeft iedereen wel een **favoriet** boek dat hij een ander kan **aanbevelen**.

Legende

Een legende is een verhaal van lang geleden. Het zou waar gebeurd kunnen zijn. Maar meestal zijn die legendes niet erg **geloofwaardig**. Vaak komen er goden in voor, of monsters. Of er gebeuren wonderlijke dingen.

